

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

TVÅ OLIKA NYCKLAR HEM

en kvalitativ studie om unga vuxnas berättelser om växelvis boende

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin 6, VT2015

Författare: Anders Wessfeldt och Jennifer Wiegert

Handledare: Linda Mossberg

Abstract

Titel: TVÅ OLIKA NYCKLAR HEM - en kvalitativ studie om unga vuxnas berättelser om växelvis boende

Författare: Anders Wessfeldt och Jennifer Wiegert

Nyckelord: växelvis boende, separation, två hem, systemteori

Precis som samhället utvecklas, måste även familjekonstellationerna följa samma utveckling. Kvinnor och män kan ha 'före detta partner' och 'expartner', men det finns inget barn som kan vara ett 'före detta barn'. Ett barn är ett livslångt åtagande, och därför är det viktigt att inte glömma bort barnet när föräldrarna separerar.

Vårt syfte med denna uppsats är att undersöka hur unga vuxna talar om växelvis boende, samt hur informanterna tycker att deras familjer fungerar/fungerade när den unga vuxna bodde växelvis. Vi utförde sex kvalitativa intervjuer med ungdomar och unga vuxna, i åldrarna mellan 16-30 år. Vi analyserade intervjuerna med ett systemteoretisk synsätt, och förklarar hur olika system är uppbyggda med subsystem, och mellan dessa system finns gränser som är av betydande för hur dessa system kan kommunicera med varandra och med omvärlden. Några av våra informanter har styvföräldrar, styvsyskon och/eller halvsyskon. Det kan dels vara jobbigt när familjesystemet upphör, men också minst lika påfrestande när nya familjesystem byggs upp.

Vi vill med denna uppsats belysa föräldrars separation ur ett barns perspektiv. Hur vi tror det har påverkat individens syn på familj? Hur har nya familjemedlemmar mottagits? Hur förändrades relationen och kommunikationen till sin förälder, då barnet bodde växelvis? Fick barnet vara delaktig i beslutet om var hon eller han skulle bo efter separationen? Vad har föräldrarna för ansvar gentemot sina barn, när det gäller samarbete och kommunikation med den andra föräldern?

Vi har fått höra att en del föräldrar känner sig som misslyckade föräldrar, efter det att de har valt att gå skilda vägar. Men resultatet i vår studie visar att ett växelvis boende kan ge barnet många fördelar i livet. Men det kräver samarbetsförmåga av båda föräldrarna för att det ska bli bra för barnet.

Förord

Vi vill tacka våra sex informanter, för det är er förtjänst att vi har kunnat skriva denna uppsats.

Vi tackar för att ni ville dela med er av era erfarenheter och tankar.

Vi vill även tacka vår handledare, Linda Mossberg, för ett mycket gott handledarskap och kloka reflektioner.

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
Förord.....	3
1 Inledning.....	5
1.1 Disposition.....	7
1.2 Avgränsning.....	7
1.3 Syfte och frågeställningar.....	8
1.4 Koppling till Socialt arbete.....	8
1.5 Definition av ordval.....	9
1.6 Förförståelse.....	10
2 Tidigare forskning.....	11
3 Metod.....	17
3.1 Litteratursökning.....	17
3.2 Urval.....	17
3.3 Etiska överväganden.....	18
3.4 Anonymisering.....	19
3.5 Genomförande av intervjuerna.....	20
3.6 Växelvis boende omdefiniering.....	21
3.7 Analytiskt tillvägagångssätt.....	21
3.8 Kvalitetsmått.....	23
3.9 Arbetsfördelning.....	25
3.10 Metoddiskussion.....	25
4 Teori.....	26
4.1 Vad är Systemteori och vilka centrala begrepp använder vi?.....	26
4.2 Systemteori, kritiska händelser och separation.....	29
4.3 Kritik mot Systemteori.....	30
4.4 Sammanfattande teoridiskussion.....	31
5 Resultat och Analys.....	33
5.1 Presentation av informanterna.....	33
5.2 Tema: Boende.....	34
5.2.1 Regler och rutiner i hemmen.....	35
5.2.2 Synen på det växelvisa boendet.....	38
5.3 Tema: Familj.....	40
5.3.1 Kommunikation och relationer.....	40
5.3.2 Förändring och gränser inom familjen.....	43
5.4 Tema: Synen på familjen.....	49
6 Analysdiskussion.....	51
6.1 Hur beskriver informanterna föräldrarnas samarbete och kommunikation ut efter det att de separerat?.....	51
6.2 Vilka erfarenheter framträder som centrala när informanterna talar om att växa upp i ett växelvis boende?.....	53
6.3 Hur beskriver informanterna begreppet familj?.....	54
6.4 Beskrivning och svar på syfte.....	54
6.5 Funderingar under arbetets gång.....	55
6.6 Förslag på ytterligare forskning.....	56
7 Referenslista.....	57
8 Bilagor.....	62
Bilaga 1: Juridik.....	62
Bilaga 2: Information om etiska aspekter kring vår uppsats om det växelvis boende.....	64
Bilaga 3: Intervjuguide – Växelvist boende för unga barn.....	65

1 Inledning

En informant sa under vår intervju att växelvis boende “blir som att man kastas mellan två olika världar”, och detta tycker vi beskriver det som denna uppsats handlar om - att växa upp som barn med två hem, både på gott och ont. Minuchin (1976) skriver att familjen påverkas av samhällets förändringar. Och precis som familjen påverkas av samhällets förändringar påverkas även familjens sätt att separera och det som händer efter separationen. Antalet skilsmässor började öka under 1960-talet, och då fanns normen som sa att barnen vid en skilsmässa skulle bo hos sin mamma, eftersom det var mamman som var hemma med barnen och tog hand om deras omvårdnad och uppfostran, och pappan förvärvsarbetade. Detta har framförallt under senaste två decennierna ändrats då pappor både vill ha och tar allt mera ansvar och omsorg för sina barn, samt att kvinnor alltmer börjat förvärvsarbeta och det ställer ökade krav på papporna att vara delaktig i barnets uppfostran på ett mer jämlikt sätt (Kelly 2007; Socialstyrelsen 2002-110-14; SOU¹ 2011:51). Med detta i åtanke är det kanske inte så konstigt att det växelvisa boendet ökar. Det forskas allt mera vad växelvis boende innebär men ännu finns flera områden som behöver belysas. Framförallt är det litet forskat om det finns långsiktiga effekter för de som växt upp med växelvis boende.

Rapporten SOU 2011:51, har sammanfattat SCBs² undersökning Barn-ULF³ 2008 och tolkat den så att barn som lever med båda sina föräldrar eller har ett växelvis boende är de barn som har lite mera fritidsaktiviteter, mår bäst och har bäst relation till sina föräldrar. Barn mår alltså bra av att ha kontakt med båda sina föräldrar. Med detta perspektiv kan växelvis boende vara en bra lösning, både för barn och föräldrar. Det förutsätter dels att föräldrarna bor (förhållandevis) nära varandra samt har en god samarbetsförmåga. Något som ofta nämns som en försvårande omständighet är när föräldrarna är i djup konflikt, och som exempelvis våld i familjen. Konflikter och då i synnerhet våld påverkar barnen negativt. Om konflikterna fortsätter även när det växelvisa boendet påbörjas påverkar även detta barnen negativt (SOU 2011:51). Detta är något vi kommer prata mer om under kapitel 2, ‘Tidigare forskning’.

Hur vanligt är då det växelvisa boendet? Det ökar i Sverige och numera bor 8% av alla barn i Sverige med växelvis boende i varannan vecka formen även om antalet skilsmässor och separationer enbart är något fler än för 20 år sedan (SOU 2001:51).

1 Statens Offentliga Utredningar

2 Statistiska CentralByrån

3 SCBs årliga intervju undersökning för barn och ungdomar mellan åldrarna 10-18 år

År 2010 fanns det 1,9 miljoner barn i åldern 0-17 år och av dessa strax under 500 000 barn med särlevande föräldrar (SOU 2011:51⁴), med andra ord har en fjärdedel av alla barn i Sverige år 2010 föräldrar som var separerade / aldrig har bott tillsammans. Siffran för 2014 var tämligen oförändrad jämfört med 2010 (SCB 2014:1⁵). Den förstnämnda rapporten visar även att det växelvisa boendet ökar kraftigt de senaste åren, och att det växelvisa boendet är vanligare om föräldrarna är födda i Sverige och har höga inkomster och hög utbildning. Om föräldrarna var unga när de fick sitt första barn är det växelvisa boendet något mindre vanligt. Den vanligaste orsaken till att föräldrar väljer ett växelvis boende för sina barn vid en separation är att båda vill träffa och ha en nära relation med sina barn (SOU 2011:51).

Det växelvisa boendet ökar, och den stora anledningen är troligen att jämställdheten i Sverige ökar. Fäder vill och tar större ansvar för sina barn (Ahrons & Tanners 2003; Fabricius 2003; Fahrman 1993). 1998 kom en stor vårdnadsreform vilket medförde att den gemensamma vårdnaden efter en separation skulle vara presumtion, det vill säga den skulle fortsätta gälla tills vidare. Det ändrades 2006, då vårdnadsreformen fokuserade på föräldrarnas samarbetsförmåga vid fortsatt gemensam vårdnad (SOU 2011:51;178). Det finns andra faktorer som också spelar in, så som lagstiftningen och en förändrad syn från samhällets sida att det är okej för barn att bo växelvis. Ekonomi spelar troligen även en viss roll då föräldrar med barn som bor växelvis inte behöver betala underhållsstöd.

Om vi gör en jämförelse mellan Sverige och andra länder i världen, har Sverige kommit en bra bit på att acceptera olika familjekonstellationer, och normen 'kärnfamilj' är idag mer flexibelt, och kan innefatta många olika familjekonstellationer (Gähler 1998). Detta tror vi har en stor betydande faktor i att Sverige har hög andel barn som bor växelvis, men växelvis boende är ingen enskild svensk företeelse utan barn bor växelvis även på flera andra håll, både i Europa men även i USA och Kanada. En demografisk studie gjord i Flandern, Belgien (Sodermans, Vanassche, & Matthijs 2013) visar dels att det växelvisa boendet ökar i Belgiska Flandern och mellan 2006-2011 får nästan vart tredje barn, vars föräldrar genomgått en separation, ett växelvis boende. Det finns en rad olika demografiska studier om växelvis boende i Europa och vi kan bland annat rekommendera Sprujit & Duindam (2009) *Joint Physical Custody in The Netherlands and the Well-Being of Children*, som bygger på

4 Denna statliga rapport, *Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull*, gavs ut 2011, och är ett betänkande av 'Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad'. Rapporten innehåller en sammanställning av statistik och undersökningar, där fokus ligger på föräldrar som separerat. Bland annat innehåller rapporten resultat från Barn-ULF 2008.

5 Rapporten från Socialstyrelsen, *Olika familjer lever på olika sätt*, bygger på enkäter som samlades in mellan augusti 2012 till mars 2013 och skickades till föräldrar som inte lever tillsammans.

enkätintervjuer från Nederländerna, eller Kitterød & Lyngstad (2012), *Untraditional caring arrangements among parents living apart: The case of Norway*, som bygger enkätintervjuer i Norge.

1.1 Disposition

I denna uppsats kommer vi utifrån ett systemteoretisk synsätt beskriva olika faktorer som påverkar familjen, efter det att barnets föräldrar har separerat och barnet bor växelvis hos båda föräldrarna. Studien är en kvalitativ studie, där individens erfarenheter och upplevelser sätts i fokus. Sex informanter intervjuades om deras syn på familj, sitt boende och sin framtid.

Informanterna är i åldrarna 16 år till 30 år, där två informanter fortfarande bodde hemma. Detta ger oss en inblick i både hur det upplevs att bo i ett växelvis boende, men även hur det upplevs när informanten har flyttat hemifrån och fått en viss distans till uppväxten. I kapitlet 'Förförståelse' presenterar vi den kunskap vi besitter när vi påbörjade uppsatsen, och de olika synsätt och perspektiv vi hade med oss. Dessa diskuterar vi senare i uppsatsen igen, och förklarar om och hur de har förändrats under arbetets gång. Vi kommer ta upp statistiska undersökningar för att visa hur vanligt det är med växelvis boende i Sverige idag samt tidigare studier gjorda inom ämnet, både utländska och svenska studier. Analysen sker genom att vi har funnit gemensamma teman under de sex intervjuer vi genomförde, och vi förklarar genom ett systemteoretiskt perspektiv. Vi kommer tolka hur informanterna upplevde att ha två hem, hur deras syn på begreppet familj ser ut samt om de finner några fördelar och/eller nackdelar med det växelvisa boendet.

1.2 Avgränsning

Vi har avgränsat studien till att handla om föräldrarnas samarbete och relation har påverkat barnets boende, och hur detta påverkar och/eller påverkat våra informanter. Vi har fokus på familjen, och de interaktioner som sker inom systemet. Vi tittar inte på hur och varför informanternas föräldrar separerade, men vi ställer frågor kring separationen för att bättre förstå hur detta påverkar barnet i både avseende på familjekänslan men också hur boendearrangemanget arbetades fram. Vi har vetenskapen om att det kan förekomma våld i nära relationer, och att detta kan vara en orsak till separation, men vi kommer inte belysa detta vidare i uppsatsen. Vi kommer även avgränsa oss med att inte ta upp om informanternas föräldrar har en psykisk eller fysisk sjukdom, då vi vill åt barnets perspektiv.

Det forskas en del på hur barn och unga upplever ett växelvis boende där föräldrarna kan samarbeta bra eller mindre bra (Bäck-Wiklund & Johansson 2009; Fabricius 2003; Fahrman 1993; Kelly 2007). Det finns inte lika mycket forskning om hur barnet verkligen upplever, eller upplevde det växelvisa boendet, eventuella fördelar och nackdelar med att föräldrarna separerade/att ha två hem, samt hur de unga vuxna eller de vuxna ser på begreppet familj. För att bättre förstå hur det var att växa upp med växelvis boende så intervjuar vi unga vuxna som själva bodde eller bor med växelvis boende.

1.3 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med uppsatsen är:

Hur talar informanterna om växelvis boendet, samt hur tycker informanterna att deras familjer fungerar/fungerade under det växelvisa boendet?

Våra frågeställningar för att besvara vårt syfte blir:

- Hur beskriver informanterna föräldrarnas samarbete och kommunikation ut efter det att de separerat?
- Vilka erfarenheter framträder som centrala när informanterna talar om att växa upp i ett växelvis boende?
- Hur beskriver informanterna begreppet familj?

1.4 Koppling till Socialt arbete

Som framtida socialarbetare, kuratorer, terapeuter eller behandlare kommer vi komma i kontakt med individer som lever i ett växelvis boende. Antingen i kontakten med barn som har separerade föräldrar, eller med föräldrar som valt att gå isär, och har barn som bor växelvis. Som professionell inom socialt arbete jobbar socionomen oftast utifrån ett holistiskt och helhetstänk, vilket systemteori har som utgångspunkt (Meeuwisse, Sunesson & Swärd 2006). I boken *Kurator inom hälso och sjukvård* (Lundin, de Neergard, Johansson & Öhrling 2007) beskriver författarna att systemteori är grundläggande för allt psykosocialt arbete. Systemteori hjälper till att göra individens/familjens situation mer begriplig och tydlig, och innefattar alla sammanhang individen befinner sig i (fysiska, psykiska, sociala och existentiella kontexter). Även inom flera andra områden används systemteori i behandlingsarbete, som exempel kan vi nämna att Universitetssjukhuset i Lund (2007) i sin manual för behandling av anorexi och bulimi använder systemteori för personer under 19 år. Även i Socialstyrelsen (2015) handbok om våld i nära relationer för sjukvården och socialtjänsten används systemteori på mans- och kriscentra.

Föräldrar som separerar kontaktar i vissa fall Socialtjänstens avdelning Familjerätten för att få råd om separationen. Avdelningen använder sig av samarbetsamtal, som en hjälp och ett stöd för par som befinner sig i en situation de behöver hjälp utifrån att lösa. Samarbetsamtal är något som familjerätterna i kommunerna är skyldiga, enligt SoL⁶ 5 kap. 3§, att erbjuda och ska vara kostnadsfria. Familjerätten har som uppgift att upprätta avtal mellan föräldrar i fråga om vårdnad, boende och/eller umgänge. I många fall kan inte föräldrarna komma överens, och då har Familjerätten som uppgift att medla, och se till att barnets bästa är avgörande i de frågor som kommer till familjerätten (FB⁷ 6 kap. 2 a§). Många som kommer till familjerätten har någon form av kris och det kan vara bra för rådgivarna att vara medvetna om för- och nackdelar med ett växelvis boende, och vad det kan betyda för barnen om sådana frågor kommer upp. Även Barn- och ungdomsenheterna inom Socialtjänsten utreder frågor kring barn, och likaså där kan en förståelse över att familjesituationen kan vara komplex och hur barn påverkas vara nyttig att ha kunskap om, till exempel att kunna se styvföräldrar som en resurs och stöd för barnen.

Kommunerna ska erbjuda familjerådgivning för par som fortfarande lever tillsammans, det vill säga inte de par som behöver rådgivning efter en separation. Här kommer andra instanser in, som till exempel skolkuratorer och terapeuter, och stöttar upp för de individer som behöver rådgivning efter en separation. Därför tycker vi att det valda ämnet är relevant kunskap för socialt arbete, då utvecklingen som vi beskriver i inledningen leder till att allt mer professionella kommer komma i kontakt med barn eller vuxna som bor/bott i växelvis boende, eller föräldrar som har barn som bor växelvis.

Runt separationer, vårdnad, boende och umgänge finns en rad med lagar. Vi hänvisar till kapitel 8, 'Bilaga 1 Juridik' för en mindre översyn av det juridiska.

1.5 Definition av ordval

Nedan presenterar vi kort de olika definitioner av de ordval vi har valt under uppsatsen.

Vi låter våra informanter definiera ordet familj genom frågan 'Vad är en familj för dig?'. Detta för att få ungdomens/den unga vuxnas perspektiv och inställning vad en familj är för dem. De svar vi fått varierar från en kärnfamilj, till något mycket större och mer vagt. Med kärnfamilj avser vi föräldrar och deras barn (McGoldrick, Carter & Garcia-Preto 2011; Bäck-Wiklund & Johansson (2012). När ett par med barn väljer att separera från varandra, skaffar de ofta nya partners och barn, och då bildas den 'ombildade familjen'. När detta sker flera gånger talar vi om en 'seriell familj' (Bäck-Wiklund & Johansson 2012). En ombildad familj kan leda till fler

6 SocialtjänstLagen

7 Föräldrabalken

familjemedlemmar; med halvsyskon menar vi de syskon barnet har en gemensam förälder till. Styvförälder är föräldrarnas nya partner, efter separationen. Styvsyskon är eventuella barn som styvföräldern hade i det tidigare förhållandet. Det betyder att barnet har ingen genetisk koppling till sina styvsyskon.

Med separation menar vi både när föräldrar som varit gifta har genomgått skilsmässa och bor i två hushåll, och när föräldrar som levt i ett samboförhållande har valt att flytta isär från varandra och bor i två hushåll. När föräldrar till ett barn separerar, kan det leda till att barnet bor mer hos ena föräldern, vilket då benämns som boförälder, alltså den föräldern som har barnet hos sig mest tidsmässigt. Umgängesförälder är den förälder där barnet bor hos under en kortare period, till exempel varannan helg. Med växelvis boende avser vi när barnet (eller ungdomen) har separerade föräldrar med var sin egen bostad, och barnet regelbundet har övernattnings i båda bostäderna. Detta kan ske i olika former, exempelvis om barnet bor varannan vecka hos föräldrarna, eller bor hos ena föräldern på vardagarna och hos den andra varje eller varannan helg.

När vi benämner ordet barn i vår uppsats, menar vi de individer som ännu inte fyllt 18 år och är då enligt lagen omyndiga. Vi använder oss av begreppet 'unga vuxna' och med detta inkluderar vi alla våra informanter, som är 16 år upp till 30 år. Med barndom menar den tidsperiod då barnet växte upp.

1.6 Förförståelse

Vi går in i området "unga barn och växelvist boende" utan egna erfarenheter av att bo växelvist, men med mycket tankar och frågor om hur barnen upplever fenomenet. En förutsättning för växelvist boende är att det ska vara för barnets skull, att det är den bästa lösningen för barnet, samt att föräldrarna bor nära varandra (speciellt om barnet befinner sig i skolåldern). Ett växelvist boende ska inte ses som en rättvisenorm för föräldrarna att umgås med sitt/sina barn på lika villkor.

Föräldrar har både skyldigheter och rättigheter gentemot barnet, FB 6 kap. 1-2§, men barnen ska inte utnyttjas av föräldrarna i en vårdnadstvist där även barnets röst ska bli höras om ålder och mognad tillåter det.

Anders föräldrar skiljde sig när han var 12 år, och efter det bodde han hos sin mamma. Anders träffade sin pappa ungefär var tredje helg.

Jennifers föräldrar var gifta fram till att hennes pappa dog 2011. Jennifer har heller inte så många i sin bekantskapskrets som har vuxit upp med skilda föräldrar, och går därför in i området med helt öppna ögon.

När Anders praktiserade på Familjerätten i Halmstad under sin VFU⁸ hösten 2014, fick han upp intresset för unga barn som växer upp i ett växelvist boende. Anders tyckte att det var ett intressant fenomen, som har blivit mer och mer vanligt i samhället och som ställer det nya krav på både föräldraskapet men även för personer som jobbar med barn inom socialt arbete. De barn Anders träffade under sin VFU-placering var främst från fall då samarbetet mellan föräldrarna inte fungerade, och han såg hur barnen påverkades av föräldrarnas konflikter. Anders uppmärksammade även att det finns begränsat med forskning och riktlinjer för hur dessa barn ska fångas upp och få hjälp. Om samarbetet mellan föräldrarna fungerar bra, blir barnen oftast inte ett objekt vid vårdnadstvister. Därför uppmärksammas dessa inte lika ofta inom socialtjänsten. Efter sin VFU-placering jobbar Anders en dag i veckan på Familjerätten.

Vi har både två en förförståelse av när ett hem blir ett hem och vad som är en familj. För Anders är en familj en så kallad kärnfamilj och ett hem är där man antingen själv bor eller där ens föräldrar bor. För Jennifer är en familj de personer hon trivs tillsammans med, såväl blodsband som nära vänner, till och med djur kan inkluderas i familjebegreppet. Jennifer har uppfattningen om att personer ständigt kan tillkomma i familjen, såväl som att de kan uteslutas om det skulle uppkomma allvarliga meningsskiljaktigheter. Ett hem är där man bor i nuläget, eller har bott i barndomen.

2 Tidigare forskning

Vi kommer under detta kapitel presentera studier om separation och växelvis boende. Vi vill förstå vad andra studier har visat om själva separationen, för att skapa oss en förförståelse kring ämnet. Vi har även tittat på studier om pappor och barn efter separationer av den anledningen att ett växelvis boende ofta kräver en ny föräldraroll av pappan (Ahrons & Tanners 2003; Fahrman 1993; Fabricius 2003). Vi presenterar även någon studie om hur barn och ungdomar upplever det växelvisa boendet. Det är det inte lika vanligt förekommande med studier vars syfte är att undersöka barnets upplevelse av att bo växelvis, och vi hade svårt att finna både nationella och internationella. De två studier vi har valt att ha med som belyser barnets upplevelser, Berman (2014) och ELVIS (2011-2012), är båda studier som ännu inte är avslutade.

Boken *Barn i kris* av Monica Fahrman (1993) tar upp att om föräldrarna lever i en konfliktfylld relation innan de separerade, är det viktigt att ta i beaktande att barnen mår minst lika dåligt som deras föräldrar, och att en konfliktfylld vardag är stressande för barnen och kan leda till psykisk ohälsa. Det är inte bara äldre barn som kan uppfatta den dåliga stämningen mellan föräldrarna, forskning visar även att det lilla spädbarnet fångar upp och

8 VerksamhetsFörlagd Utbildning, termin sex på socionomprogrammet, Göteborgs Universitetet

tolkar uttalade känslor. Barn kan även fånga upp när föräldrarna försöker dölja sina känslor, och det leder till att barnet upplever dubbla budskap vilket gör dem ofta förvirrade och konfunderade då de ser en sak men hör en annan. Där kommunikationen mellan föräldrarna fungerar bra, kunde barnen uttrycka att de fått bättre relation till båda sina föräldrar efter separationen. Ett växelvis boende kräver ett gott samarbete mellan föräldrarna (Fahrman 1993, Berman 2014, SOU 2011:51). Detta är även något som vi kunde se under våra intervjuer, men det är inget vi kommer belysa i vår analys. Dock är det viktigt att ha i betraktelse de inre psykologiska känslorna, som kan uppkomma hos barnet i fråga då hennes/hans föräldrar separerar.

I artikel *Listening to Children of Divorce* (Fabricius 2003)⁹ beskriver författaren att det är inte så vanligt att föräldrarna involverar barnen och deras åsikter och tankar om separationen, att de mer sannolikt lämnas utanför och föräldrarna har inte hört eller inte valt att höra vad barnet uttrycker i situationen (Fabricius 2003). Gähler (1998) beskriver samma problematik i sin artikel *Self reported psychological well-being among adult children of divorce in Sweden* (Gähler 1998)¹⁰. Föräldrarna besitter rollen att kunna bestämma om de ska gå isär eller inte, medan barnet får acceptera föräldrarnas val och har egentligen inte så mycket att säga till om utan får rätta sig efter de vuxnas beslut. Sverige är ändå det land som kommit längst, när det gäller att synen på familj är flexibel och kan innefatta fler former än den traditionella kärnfamiljen (Gähler 1998).

Artikel *Adult Children and Their Fathers: Relationship Changes 20 Years After Parental Divorce* (Ahrons & Tanners 2003)¹¹ tar upp de långsiktiga effekterna på barnen av föräldrars separation, där de skriver att om kommunikationen och samarbetet mellan föräldrarna fungerar bra under separationen och tiden efter det, leder det till en bättre relation på sikt. Men om separationen är konfliktfylld, kan den istället medföra en sämre relation mellan barn och pappa. Studien visade även att om papporna gifte om sig inom ett år efter separationen gav detta också en sämre relation till barnen. Men samma effekt på relationen visades inte i studien, om mamman gifte om sig. När relationen med föräldern försämras i samband med att föräldern gifter om sig, påverkar detta även relationen till den nya partnern och eventuella halvsyskon. Detta beskrivs också i Bermans slutrapport till Stiftelsen Allmänna Barnhuset - *Barns och ungas erfarenheter av växelvis boende – en studie om barns och ungas egna*

9 Denna kvantitativa artikel bygger på en enkätundersökning, där Fabricius var intresserad av hur universitetsstudenter i USA upplevde boendeförhållandet efter föräldrarnas separation, och med hur de bor nu, hur studenterna skulle vilja att boendesituationen skulle se ut, samt hur studenterna trodde att föräldrarna ville att boendet skulle se ut för barnen.

10 Artikeln är en longitudinell kvantitativ studie, där Gähler analyserar information från Levnadsundersökningen (LNU) som genomfördes 1991.

11 Artikeln är en longitudinell kvalitativ studie, som bygger på 173 intervjuer som genomfördes i USA.

uppfattningar om att växa upp i två hem (Berman 2014)¹². Hennes studie visade att en del upplever att det kan vara påfrestande med nya relationer som föräldrarna får och av den anledningen väljer barnen att bara bo hos den ena föräldern.

I flera studier uppgav informanterna att de fick bättre kontakt med sin pappa efter separationen, vilket även vi kunde se i våra intervjuer. Detta beror troligen på det faktum att pappan tvingas bli mer delaktig och aktiv i barnets uppfostran och omsorg (Ahrns & Tanners 2003; Fahrman 1993). Berman (2014) menar att fördelen med det växelvis varannan vecka boendet är att barnen har en fortsatt god vardagskontakt med båda sina föräldrar. Hos flera av barnen fanns även en delaktighet i utformningen av boendet, och detta var något som upplevdes av barnen ge en ökad närhet med sina föräldrar (Berman 2014). Fabricius beskriver studier som motsäger varandra, där vissa studier visar att pappor blir mindre tillgängliga för barnen efter separationen, och andra studier som visar att pappor stannar kvar i barnens liv och höll kontakten, samt även hjälpte till barnen med praktiska och ekonomiska problem (Fabricius 2003).

Fabricius betonar vikten av att båda föräldrarna, efter en separation, behöver vara närvarande, då detta ger en ökad känslomässig säkerhet hos barnet (Fabricius 2003). Detta skriver även paret Öberg i sin bok *Skiljas, men inte från barnen* (Öberg & Öberg 2004), där de också betonar vikten av att barnet bor lika mycket hos båda föräldrarna vid unga år, eftersom barnets fasta punkt behöver inte betyda ett hem utan är där hennes/hans föräldrar är. Paret Öberg menar att det är ovissheten och oron hos barnen, som skadar dem mest. Paret Öberg beskriver även att barnets ålder spelar roll i beslutet av boendet, då barnets mognad och förmåga att fatta överlagda beslut kommer först i sena tonåren. Det är även då barnet reflexivt och logiskt kan se eventuella konsekvenser av ett beslut. Därför ska inte barnet behöva välja var hon/han vill bo förrän barnet kommit upp i en viss ålder. Detta för att undvika situationer där barn tvingas till ett val där barnet kanske väljer att bo hos sin mamma, och då få en känsla av att välja bort sin pappa (Öberg & Öberg 2004).

Det är även viktigt att möta barnets rädsla och sorg vid en separation, då ett barns logiska tänkande och förståelse inte är färdigutvecklad, och barnet har svårt skilja på föräldrarnas separation och sin egen position. Då kan tankar som 'om mamma har slutat älska pappa, då kan hon också sluta älska mig' uppkomma, och för att föräldrarna måste då våga bemöta och förstå barnets känslor. De föräldrar som inte uppmärksammar barnets känslor, eller som slätar över dem, riskerar att ge barnet skuldskänslor över den situation som uppkommit (Öberg &

12 Slutrapporten bygger på Bermans forskningsprojekt, som är en kvalitativ studie där hon intervjuar 19 barn/ungdomar i åldrarna 9 till 18 år. Syftet med studien är att belysa barnens/ungdomarnas erfarenheter av växelvist boende.

Öberg 2004). Studien *Overnight Stays and Children's Relationships With Resident and Nonresident Parents After Divorce* (Cashmore, Parkinson & Taylor 2009)¹³ tar också upp problematiken med barnets mentala mognad, och studien visade starka indikationer att spädbarn som separerats en längre tid från sin mamma har svårigheter att hantera detta. Studien visar också att barn med separerade föräldrar och som bor hos ena föräldern får bättre och mer kvalitativ relation med umgängesföräldern, om barnet får möjlighet till att stanna längre hos umgängesföräldern, och till med få möjlighet till övernattningar (Cachmore et. al. 2009).

Forskaren Robert E. Emery har skrivit flertalet artiklar (1995, 1998, 2008) kring begreppet familj som system, hur det måste ske en omdefiniering av familjesystemet när föräldrarna väljer att gå isär och hur familjedynamiken och relationer förändras och utvecklas inom en familj över tid. I artikeln *Parenting in Context: Systemic Thinking About Parental Conflict and Its Influence on Children*¹⁵ (Emery, Cummings & Fincham 1992) tar författarna upp familjesystemet som ett komplext system, där alla delar, komponenter inom systemet är beroende av varandra. Författarna belyser även hur barn och deras beteende påverkas då barnet exponeras för konflikter inom systemet. Författarna beskriver cirkulära orsakssamband (vilket vi tar upp i kap 4.2), där förhållandet mellan föräldrarna påverkar barnet, och barnet påverkar förhållandet mellan föräldrarna. Författarna problematiserar även när kliniker bara ser föräldern, eller barnet, som enskild individ i ett linjärt orsakssamband. Författarna trycker på att individen måste ses i sitt sociala sammanhang, den kontext som individen befinner sig i. Detta betyder, enligt författarna, att barns försök att ingripa i föräldrarnas bråk, föräldrar som använder barnen som syndabockar för att undvika sina egna problem (eller använda barnen som föremål i föräldrarnas konflikt, vår egen slutsats) samt relationerna till eventuella styvföräldrar, alla måste ses i större komplext sammanhang där systemets medlemmar påverkar varandra i ett cirkulärt mönster (Emery, Cummings & Fincham 1992). I Emery & Dillion (1994) artikel: *Conceptualizing the divorce process: Renegotiating boundaries of intimacy and power in the divorced family system*, har forskarna gjort en sammanfattning av erfarenheterna kring familjer vid separationer. De konstaterar att familjens system även är ett system flera år efter en separation. Den centrala vid en separation är att omdefiniera familjens gränser, både mellan föräldrarna och mellan förälder och barnen. Relationen mellan föräldrarna tvingas bli affärsmässig vilket kan vara en jobbig process för många föräldrar att genomgå. De menar även att eftersom föräldrar inte kan skiljas från sina barn kan de i princip inte helt och fullt skiljas från varandra.

¹³ Artikeln är en kvalitativ studie, där författarna intervjuade 91 föräldrar och barn för att se hur förhållandet barn-förälder ser ut efter en separation.

Men de flesta barn klarar av föräldrars skilsmässa, när de studeras i ett längre perspektiv. Detta visar studien *The effects of divorce and custody arrangements on children's behavior development, and adjustment* (Lamb, Sternberg & Thompson 1997)¹⁴. Artikeln tar upp att en skilsmässa ofta orsakar depression, ensamhet, ångest, kontrolllöshet, hjälplöshet och ilska hos såväl de vuxna som hos barnen. Om konflikterna mellan föräldrarna blir lösta på ett konstruktivt sätt, lär detta barnen konflikthantering som de kan ha nytta av senare i livet. Men detta gäller inte om föräldrarnas konflikter är destruktiva, och kan medföra risk för skada hos barnet (Lamb et. al. 1997). Samma resultat visades i Gähler (1998) artikel, där han beskriver att en skilsmässa inte automatiskt leder till dålig psykisk hälsa hos barnet i vuxen ålder. Gähler finner heller inte några skillnader mellan hur pojkar eller flickor påverkas av familjesituationen under uppväxten. Dock trycker Gähler på att det är en longitudinell studie, och de kortsiktiga effekterna av en skilsmässa tas inte med i artikeln (Gähler 1998).

Den sista studie vi väljer att belysa är Elvis-projektet (växELVIS) *Växelvis boende – ett socialt experiment eller bäst för barnen?*, där psykologerna och läkare Emma Fransson, Anders Hjern, Malin Bergström har tillsammans med Stockholms Universitet och Karolinska Institutet startat ett projekt, vars syfte är att uppmärksamma och belysa det växelvisa boendet i Sverige. I rapporten från 2011-2012 presenteras fem olika studier, där olika metoder har använts för att samla in data. Vi sammanfattar nedan två studier från ELVIS-projektet. Den första studien är en enkätundersökning från år 2009 där barn som går i klass 6-9 svarat på hur de upplever sin psykiska hälsa och livstillfredsställelse. Den andra studien är en kvalitativ undersökning, där författarna har djupintervjuat 40 föräldrar, som har barn under 4 år som bor växelvist.

Resultatet i den första studien vi har valt att presentera, visar ungdomarnas enkätsvar på att det är vanligare med växelvist boende än författarna tidigare har trott. Boendeformen är lika vanlig över hela landet, men är något högre i storstäder. Det är vanligare för svenskfödda barn att bo växelvist, än de barn med annan etnicitet. Studien visar även att växelvist boende är vanligare hos de barn som har föräldrar med högre utbildningsnivå. Det fanns små skillnader i avseende på barnets kön och boendeförälder, men det som stack ut var flickor i årskurs 9, som i högre utsträckning hade sin mamma som boendeförälder. Studien visade även att den psykiska hälsan, den sociala och psykiska livskvaliteten var mer gynnsam hos de ungdomar som bodde växelvist, jämfört med de ungdomar som hade en boendeförälder och en umgängesförälder.

14 Studien bygger på en diskussion inom en expertpanel, där olika experter inom psykologi och sociologi diskuterar om hur barn påverkas av en skilsmässa eller separation.

Den andra studien, där föräldrar till barn under 4 år som bor växelvist, visade att mycket påverkar hur föräldrarna samarbetar och vilken inställning de har till boendeformen. Det olika boendeformerna för barnet varierar, men de vanligaste formerna är byte varannan dag, 2-3 dagar växelvist och varannan vecka växelvist. De fördelar föräldrar kunde se med växelvist boende för unga barn var att de (föräldrarna) får avlastning och egentid, samt att barnet får tillgång till båda föräldrarna. De negativa aspekterna var saknaden av barnet och oron för barnet då det var hos den andra föräldern, samt en oro för barnets tidsuppfattning (då en dag upplevs som en mycket längre period för ett barn jämför med en vuxen) (ELVIS 2011-2012).

Sammanfattningsvis finns det finns mycket forskning som handlar om barn, föräldrar och separation men inte så mycket om själva boendet och hur barn upplever det, och då i synnerhet om ett växelvis boende när barnet bor hos båda föräldrarna lika mycket. Vi tycker ändå att det är viktigt att ha kunskap om hur barnen upplever separationen, och de konsekvenser det kan ge, både kortsiktiga och långsiktiga. Sammanfattningsvis står det i nästan alla studier att det är kommunikationen och relationen mellan föräldrarna efter separationen som styr hur barnet mår efteråt. Även faktorer som exempelvis våld spelar roll, men detta har vi valt att exkludera, då det skulle bli för omfattande studie.

Kontexten var undersökningarna är gjorda har betydelse om man kan överföra resultaten till Svenska förhållanden. Fabricius (2003) och Ahrons & Tanners (2003) studier är båda gjorda i USA. Fabricius (2003) säger att olika studier motsäger varandra om pappans delaktighet efter separationen men går inte djupare in på detta. Eftersom vi inte vet vilka studier han avser har vi svårt att bedöma riktigheten i detta påstående. Det finns inte så mycket forskning om hur barn upplever multipla separationer, alltså där barnen är med om en andra eller fler separationer då deras mammor eller pappor separerar från sina nya partners, Fahrman (1993) nämner det lite i hennes bok *Barn i Kris*. För att ändå vara ett sådant vanligt fenomen som ett varannan vecka växelvis boende är i Sverige, 8% av alla barn, så finns det förvånande lite studier om hur barn upplever detta. Det saknas även longitudinella studier men förklaringen kan vara så enkel att ett växelvis boende är ett förhållandevis nytt fenomen.

3 Metod

Vi har valt att presentera och beskriva vår metod utefter den ordning vi genomförde momenten. Vi började med att sitta ned och diskutera vad vi ville undersöka och hur vi skulle undersöka det. Vi valde att göra en kvalitativ analys, där vi intervjuar ungdomar och unga vuxna om deras erfarenheter av att växla mellan två hem. Efter att vi hade bestämt detta började vi med att söka litteratur, och läsa in oss på det ämne vi har valt. Parallellt började vi även att leta efter informanter samt skriva ned de frågor som vi tänkte skulle använda för att besvara vårt syfte. Allt eftersom vi läste tidigare forskning, blev vi även intresserade av barns perspektiv av att växa upp med två hem, då det fanns väldigt lite forskning inom detta. Intervjuerna har sedan transkriberats och analyserats tematiskt och med meningstolkning (Kvale & Brinkmann, 2014).

3.1 Litteratursökning

Vi använde oss av flera olika söktekniker för att få fram litteratur och tidigare studier inom ämnet växelvist boende. Dels sökte vi på GUNDA, LIBRIS, Google Scholar, Social Services Abstracts samt Sociological Abstracts. De sökord vi använde oss utav var både svenska (växelvist boende, barn, separerade föräldrar, barns perspektiv) och engelska (child, two homes, co-parenting, joint-custody, joint physical custody). Många av de träffar vi fick under sökningsprocessen var inte relevanta för vårt ämne, eftersom de förklarade mer processen när föräldrarna separerade, och inte ett barns perspektiv på växelvist boende. Vi fortsatte att leta efter artiklar som handlar om systemteori och separationer, och fann efter lite letande med GUs Universitetsbiblioteks supersök artiklar om vad som händer i familjesystemet vid separation och efter separationen. Vi använde då sökorden 'separation', 'system theory', 'family' och 'child'.

Genom att söka på GUPEA och läsa tidigare C-uppsatser om samma/liknande ämne, kunde vi i deras referenslista även se om viss litteratur som studenterna har använt sig av skulle vara till hjälp för oss. Detta resulterade i en mängd av rapporter, böcker och artiklar som vi läste igenom, och sammanfattade det viktigaste i ett nytt ark som vi båda hade tillgång till under hela arbetets gång.

3.2 Urval

Vi började tidigt med att finna personer som ville vara med i vår studie. Jennifer skrev ett inlägg på den sociala plattformen Facebook, där hon berättade vad C-uppsatsen kommer att handla om och att vi söker personer vi kan intervjua som växt upp i ett växelvist boende. Inlägget delades vidare av vänner, och vi fick på detta vis två personer som ville ställa upp i

vår studie, det blev som det som Bryman (2011:434) kallar för “snöbollsurval”. Vi har även sökt i vår bekantskapskrets efter personer som vi vet antingen har barn som bott växelvis eller själva har bott växelvis och tagit kontakt med dessa. Anders kontaktade två personer i sin bekantskapskrets som han visste hade barn som bodde växelvis. Dessa två frågade sina ungdomar om de ville låta sig bli intervjuade och båda tackade ja. Anders kontaktade även tre andra bekanta som han visste hade ett stort kontaktnät och frågade dessa om de kände någon som hade barn som bodde växelvis eller som själva hade bott växelvis under sin uppväxt, detta gav ytterligare två informanter. När vi skulle intervjua vår sjätte informant fick vi kontakt med ytterligare en sjunde person som kunde ställa upp på en intervju men vi valde att inte intervjua denna främst på grund av tidsbrist. När vi sökte efter informanter kan man inte säga att vi sökte slumpmässigt utan kanske snarare målinriktat (Bryman 2011: 434) genom att det var en speciell grupp av personer vi letade efter. Alla våra informanter kommer från Västra Götaland, Halland eller Småland och var i åldersspannet 16-30år. Vi förde en diskussion om åldersspannet mellan våra informanter men kom fram till att vi inte såg det som ett problem utan som en tillgång för vårt arbete. Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka hur de unga vuxna beskriver att växla mellan två hem som barn, samt hur de uppfattade föräldrarnas samarbete och kommunikation, kring den unga vuxna och dess boende, efter separationen. Genom att två av informanterna bor i dagsläget växelvis, och resterande har bott växelvis, fick vi möjligheten att jämföra deras upplevelser. Hade vi haft tid hade vi sökt fler informanter för att få ett bättre urval men med den begränsade tid vi har på oss var vi ändå nöjda med att ha funnit de vi fann.

3.3 Etiska överväganden

Vi anser att vi har följt de fyra grundkrav som det forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet givit ut (HSFR 2014). De fyra grundkrav är *Informationskravet*, *Samtyckeskravet*, *Konfidentialitetskravet* och *Nyttjandekravet*.

Vår ursprungliga uppsatsidé var att höra hur ett barn upplever att bo i ett växelvis boende. Men vi kom fram till att det skulle vara mycket svårt att finna dessa barn, vars föräldrar godkänner att barnen blir intervjuade. Det skulle även vara svårt att få fram det vi ville studera genom intervjuer av unga barn, då de inte har utvecklats fullt ut, och det kan vara svårt för dem att till exempel se konsekvenser. Dessutom är det, som vi i teoridelen beskriver, att barn är en del av systemet med sina föräldrar och därför lojala med dessa. Därefter bestämde vi oss att intervjua unga individer, mellan 16-30 år, som har växt upp i ett växelvist boende när de var barn. På så sätt kunde vi undersöka hur växelvis boende upplevdes av unga vuxna, som

dels fått distans från uppväxten, men som även kan se eventuella konsekvenser av sin uppväxt, och hur det påverkar dem i framtida familjebildning.

Innan vi började med intervjun, gav vi våra sex informanter ett ark med information om hur deras deltagande kommer användas i vår studie (informationskravet), att de är anonyma, att vi behandlar informationen konfidentiellt (konfidentialitetskravet), samt att de har rätt att avbryta sin medverkan när som helst, fram till den dag vi skickar in uppsatsen till vår handledare för godkännande, den 29 april 2015 (se bilaga 2). Vi skickade även med en samtyckesblankett (samtyckeskravet), som informanterna skulle fylla i för att ge sitt godkännande att vi kan använda intervjuerna i vår studie. I de fall den unga vuxna fortfarande bor hemma och inte myndiga, gav vi även informationsarket samt vår intervjuguide till ungdomens vårdnadshavare. Vi kommer inte använda det insamlade materialet till annat än för vår uppsats och därför därför anser vi att vi uppfyller det etiska Nyttjandekravet.

3.4 Anonymisering

Vi har anonymiserat alla våra informanter genom att ta bort allt eller ändrat sådant som via städer eller platser kan kopplas till respektive informant. Alla namn har även ändrat till vanliga svenska namn för att öka anonymiteten för informanterna. Vi har inte angett någon ålder, benämner alla informanter som unga vuxna. Av våra informanter var det fem kvinnor och en man.

Vi har fört en diskussion under arbetets gång om vi ska anonymisera mannen till att göra alla informanter till 'hon', göra alla informanter till 'hen', alternativt att vi namnger informanterna med siffror. Att kalla mannen för 'hon' kan kanske kännas problematiskt för den informanten. 'Hen' är något som vi båda inte är bekväma med, och att använda siffror gillar vi inte eftersom det handlar om människor och inte maskiner. Så efter mycket funderande mellan oss, mellan oss och vår handledare, samt under opponeringsseminariet, valde vi könsneutrala namn som på alla våra informanter. Med detta sätt tycker vi att vår manliga deltagare blir anonymiserad utan att det blir ett problem för honom. Det kan under analysen ses som många upprepningar av informantens tillgivna namn, men detta är för att behålla informantens anonymitet. Två av våra informanter har en förälder med psykisk ohälsa, och för att anonymisera dessa två väljer vi att inte ta med speciella erfarenheter kring detta. Våra två yngre informanter har vi valt en strängare anonymisering, dels för att de fortfarande bor hemma, men också för att de är i minoritet och kan lättare kopplas till de citat vi använder oss av i uppsatsen. Därför har vi utelämnat exakt ålder när föräldrarna separerade, antalet syskon (hel-, halv- eller styvsyskon).

3.5 Genomförande av intervjuerna

Intervjuerna gjordes med semistrukturerade frågor (Bryman 2011:206) enligt intervjumallen (se bilaga 3) som innebär att vi utgår från en intervjuguide men kan gå utanför mallen om vi känner att det behövs för att få ett förtydligande.

Vi eftersträvade att intervjua på bibliotekens grupprum då dessa är offentliga, gratis och där kunde vi stänga om oss och vara ifred. Nackdelen som vi upptäckte var att oftast är någon dörr eller vägg av glas vilket gjorde att andra besökare i biblioteket kunde se vilka som satt i rummet. Trots det tycker vi att dessa rum fungerade bra. I ett fall intervjuade vi hemma hos informanten, detta för att informanten själv ville det då hon var mammaledig. I ett fall bokade vi ett grupprum på Göteborgs Universitet och i ett fall intervjuade vi i ett bibliotek i en hörna med stolar. Den sistnämnda platsen var den sämsta intervjuplatsen, och vi funderade på avbryta intervjun eftersom andra personer i biblioteket kunde höra oss under intervjun. Vi frågade informanten om vi skulle byta plats eller avbryta, men informanten var bekväm och störde sig inte på om någon skulle höra oss och vi tog därför beslutet att fortsätta. Under de två första intervjuerna tänkte vi inte på hur vi placerade rummet vi genomförde intervjun i. Detta resulterade att tredje intervjun vi genomförde, på ett studierum i ett bibliotek, satt informanten med ryggen mot glasrutorna ut mot korridoren. Vi märkte flera gånger att informanten vände sig om, och var obekvämt i situationen. Efter denna intervju lät vi informanten bestämma var hon/han ville sitta i rummet, allt för att underlätta informantens position och situation i att bli intervjuad.

Eftersom nästan samtliga av informanterna är mer eller mindre bekanta för någon av oss så valde vi sättet att Jennifer intervjuade dem Anders hade en relation till och tvärtom. I något fall valde vi ändå att intervjua dem vi var bekanta med men upptäckte att det är en försvårande omständighet, då det ger en viss förförståelse av den man intervjuar. Vi försökte att ha ett öppet sinne under intervjuerna för att undvika förutfattade meningar.

Att inte stänga av inspelningen var något som vi lärde oss efter första intervjun. Precis som Bryman (2011:432) säger upptäckte vi att det ofta kom viktigt information efter det att vi hade slut på våra frågor och samtalade lite mera fritt. Vid ett tillfälle ville den vi intervjuade att vi skulle stänga av inspelningen efter det att vi var klara med intervjun, och detta respekterade vi så klart och stängde genast av inspelningen.

Med facit i hand kan vi konstatera att intervjuteknik är ett hantverk som tar tid att bemästra. Hade vi haft tid hade det nog varit bättre med informanter ingen av oss hade en relation till, men åter satte tiden krokben för oss. Att finna en perfekt plats att intervjua på tror vi är svårt eftersom det troligen inte finns en sådan. Vi hade dessutom ytterligare en svårighet genom att våra informanter var geografiskt spridda och på platser där vi hade få eller inga kontakter. Alltså fick vi försöka göra det bästa av situationen. De semistrukturerade frågorna tyckte vi fungerade bra. Det som var svårt var vår egen förförståelse som gjorde det svårare att intervjua. Något som vi även kom på efter att vi gjort våra intervjuer var att vi skulle ha gjort en pilotintervju för att träna oss samt även få en genomgång och feed-back från den unga vuxna om hur frågorna upplevdes, samt även att vi skulle se om frågorna var relevanta för vårt syfte. De två viktigaste erfarenheter vi tar med oss av våra intervjuer är att låta informanterna själva välja var de vill sitta i rummet och att inte stänga av inspelningen, om informanterna är bekväma med det, efter intervjuens slut.

3.6 Växelvis boende omdefiniering

Från början avsåg vi en ganska snäv definition av växelvis boende där barnet eller den unge bor eller bodde ungefär lika mycket hos båda föräldrarna. Vi konstaterade snabbt att denna snäva definition inte skulle fungera för oss. Vi diskuterade detta både med vår handledare och mellan oss och konstaterade att det är målgruppens erfarenheter av sitt växelvisa boende som är syftet med studien inte formen av boende. Av denna anledning så ändra vi på vår egen definition och bytte till definitionen att informanterna ska ha separerade föräldrar med var sin egen bostad och informanterna regelbundet har eller haft övernattningar i båda bostäderna.

3.7 Analytiskt tillvägagångssätt

Vi har valt en 'abduktiv ansats' i vår studie. Den abduktiva ansatsen har drag av både induktion och deduktion. Induktion utgår från empirin och deduktion utgår från teorin. Vi hade från början avsikten att använda systemteori eftersom vi anser att den kan förklara mycket av det som sker i en familj, under och efter en separation. Den abduktiv analysansatsen fungerar enligt både Kvale och Brinkman (2014) och Lipscomb (2012) bra i kvalitativa studier.

Systemteorin är en stor och bred teori (se kapitel 4.4, där vi har fört fram den kritik som finns mot systemteori) och kan användas till mycket. Därför bröt vi ut vissa begrepp i teorin som vi såg i vårt material. Vi kommer att utveckla dessa tankar under kapitel 4, Teori.

Efter intervjun började vi transkriberingen. Vi visste att vi inte skulle göra en narrativ analys och därför kunde vi ta bort 'hm' och 'mm' då det inte hade betydelse för vår analys och vår förståelse. Vi tog även bort flera av våra 'ja' eller 'nej' då det inte tillför något för förståelsen, dock i vissa fall tar vi dock med detta för att vi anser att den paus informanten tar är viktig för vår förståelse. När vi sedan i analysen presenterar citat från våra intervjuer förtydligar vi, hur vi tolkar, vad informanten menar, till exempel '*jag bodde hemma hos honom då*' förtydligar vi på följande sätt: '*jag bodde hemma hos honom [pappa] då*'. I vissa fall tar vi även med känslor i citaten, till exempel om informanten skrattar, [skratt], detta också för att vi tycker det är viktigt för att förstå analysen.

Efter att vi gjort alla intervjuer och alla transkriptioner läste vi var för sig igenom alla intervjuerna. Efter det satte vi oss ned tillsammans och gick igenom våra intervjuer för att letat efter återkommande teman för att på så sätt finna gemensamma nämnare som vi kan analysera (Kvale & Brinkmann 2014:238; Bryman 2011:26ff). Kvale & Brinkmann (2014) kallar teman för kodning och vi antecknade de teman som vi tyckte oss finna och diskuterade sedan vilka teman som var relevanta för vår studie. Vi fann och valde ut följande teman som var relevanta för våra frågeställningar: *Boende* eftersom vår studie handlar om hur de unga vuxna har två boenden. *Familjen*, för att det är det centrala i systemteorin. Samt ett tredje tema *Synen på familj* för att vi i vår frågeställning vill veta hur informanterna beskriver begreppet familj. När vi sedan tittade lite närmare på dessa tre teman fann vi att vi ytterligare ville bryta ned *Boende* och *Familjen* till underteman. *Boende* fick då två underteman, *Rutiner och regler i hemmen* då detta hjälper oss att analysera hur familjesystemet fungerar och *Synen på det växelvisa boendet* ur vilket vi kan förstå och analysera informanternas erfarenheter kring sitt boende. *Familjen* fick även det två underteman, *Kommunikation och relationer inom familjen* som visar hur informanterna ser på familjestrukturen samt ger oss en bild över hur deras familjer fungerar/fungerade och *Förändringar och gränser inom familjen* som hjälper oss att förstå hur familjen fungerar med de två boendena och vad som påverkar familjerna. Varje tema och undertema färgkodades med så kallade överstrykningspennor för att lättare och snabbare få en klar överblick av vårt material. Varje undertema presenteras i kapitel 5, 'Resultat och analys' under respektive huvudtema

Utifrån våra teman tolkade vi sedan texten med meningstolkning (Kvale & Brinkmann 2014:249). Vi försöker alltså tolka det som informanterna säger och förstå det i sitt sammanhang. Vi försöker förstå vad som informanterna avser att säga och inte enbart vad som sägs rent ordagrant. Kvale och Brinkmann (2014:257) kallar det för en 'Teoretisk förståelse', alltså att vi försöker tolka det som sägs med teorins glasögon, både med intervjun som helhet och frågorna vi ställde. Det är på själva meningstolkningen som teorin applicerades och

tolkades. Under hela analysen har vi haft en öppen diskussion mellan oss om hur vi ska förstå det som sas av våra informanter.

3.8 Kvalitetsmått

De kvalitetsmått som Kvale & Brinkman (2014:291-315) pratar om är objektivitet, reliabilitet, validitet och generalisering i kvalitativ forskning. Vi tycker att vi har en transparent studie och uppsats. Transparens innebär, som vi tolkar det, att vi som forskare visar hur vi har gjort och hur vi har kommit fram till det som vi presenterar som svar på vårt syfte.

Kvale & Brinkman (2014:206) talar om intervju kvalitet, eftersom kvaliteten i intervjun påverkar kvaliteten på efterföljande arbete. Deras kriterier för att uppnå kvalitet på intervjuerna är: Omfattningen av svaren, korta frågor och längre svar, klargöranden från intervjuaren, en stor del av tolkningen sker under intervjun och verifiering av tolkningen under intervjun. När det gäller omfattningen av svaren har informanterna svarat olika mycket men svaren har i stort sett varit relevanta, tycker vi. Vi har försökt ställa korta frågor som ska uppmuntra till längre svar men i något fall var informanten mycket fåordig. Vi försökte då i större utsträckning verifiera det informanten sa. Överlag i intervjuerna har vi försökt att få klagöranden av sådant som vi tycker har varit oklart. Men ibland efter intervjuerna ångrade vi att vi inte hade ställt mer klarifierande frågor. Genom att vi genomgående har försökt att göra klagöranden så tycker vi att vi både har tolkat och verifierat under intervjuerna. Kvale & Brinkman (2014: 207-210) pratar om intervjuarens kvalifikationer för att få kvalitet på intervjuerna. Ingen av har gjort intervjuer för studier i någon större omfattning men vi båda har under vår VFU samtalat med många klienter eller patienter i olika situationer. Den hantverksskicklige intervjuaren, säger Kvale & Brinkman (2014: 208), är: Kunnig, Strukturerad, Tydlig, Vänlig, Känslig, Öppen, Styrande, Kritisk, Minnesgod och Tolkande. Vi tycker att vi innan intervjuerna varit kunniga om ämnet samt att vi har varit strukturerade och tydliga. Vi tror och tycker att vi har varit vänliga, känsliga och öppna under våra intervjuer. Vi har styrt genom att förklarat vårt syfte med vår studie och vi har varit kritiska när vi ansett att det har behövts. Under intervjuerna har vi tolkat och hållt det som sagts i minnet för att kunna be om ett förtydligande. Här har det hjälpt att vi båda två har varit närvarande under alla intervjuerna så att vi har kunnat stötta varandra. Vi upptäckte också så som det står i Kvale och Brinkmann (2014:89ff) att forskningsintervjuandet är ett hantverk som måste tränas. Vi var överens om att sista intervjun blev den bästa sett till själva utförandet.

Gällande objektivitet så ser vi att vi har det som kallas för reflexiv objektivitet, alltså att vi redovisar de föreställningar vi har och de kunskaper vi tar med oss om ämnet. I våra resultat försöker vi ha en ”frihet från bias” (Kvale & Brinkman 2014:292), det vill säga att resultaten inte förvanskats av våra fördomar.

När det gäller reliabilitet så är frågan om det finns en sådan vid transkriberade intervjuer eftersom det är stor risk att transkriptionen skiljer sig beroende på vem som gör den (Kvale & Brinkman 2014: 224-226). Vi har båda transkriberat lika många av våra intervjuer och läst igenom varandras transkriberingar, därmed har vi eftersträvat reliabilitet så långt vi kan. När det kommer till reliabilitet och analysen ser vi att vi har det som Bryman (2011:352) kallar för “Intern reliabilitet”, alltså att vi båda har varit överens om vad vi sett, hört och läst.

Reliabilitet handlar även om informanternas pålitlighet. Vi kan inte med säkerhet veta om de svar vi fått av informanterna inte kommer att ändras om några år eller om någon annan intervjuar dem. De två yngre informanterna kommer troligen över tiden förändra sina svar och åsikter något medan de äldre som har distans till sin uppväxt inte kommer att förändra sina svar lika mycket, tror vi. Reliabilitet gällande informanten är kanske snarare det som Kvale och Brinkman (2014:295) pratar om, att det har en moralisk mening, kan vi lita på våra informanter som pålitliga? Som vi uppfattade det var samtliga informanter ärliga, psykiskt friska och gav svar utifrån hur de uppfattade frågorna. Utifrån detta så anser vi att vi har Reliabilitet.

Validitet handlar om giltighet i de svar vi fått och hur vi hanterar dessa. Kvale och Brinkman (2014:297-298) går även igenom sju steg för att i kvalitativa studier får validitet. Dessa sju är: Tematisering, Planering, Intervju, Utskrift, Analys, Validering och Rapportering. När vi valde våra teman var det utifrån vår teori, vårt syfte och våra frågeställningar. Vi planerade våra frågor och våra metoder utifrån vårt syfte och ämne. Vi tycker att det är etiskt korrekt eftersom vi försöker producera kunskap som kan vara till nytta. När det gäller intervjuerna har vi redan sagt att vi tycker att vi har tillförlitlighet och kvalitet. Gällande det transkriberade intervjuerna så tog vi, som vi nämnt innan, inte med pauser, korta ljud och liknande eftersom vi inte ska göra en språklig analys. Vi försöker förmedla informanternas berättelse till läsaren (Kvale & Brinkman (2014: 227). I vår analys tycker vi att våra frågor är giltiga och att det finns en logik som håller. Vi tycker att vi gjort en rätt validering genom att vi har problematiserat alla steg i vår metod. Vi tror att vår uppsats uppfyller vårt syfte och att en läsare kan förstå syfte och resultat. Kvale och Brinkman (2014:297) pratar även om validitet som forskarens skicklighet. Vi har inte jobbat med med hela informanternas familjer och hur de fungerar, utan vi får istället försöka förstå *Vad* informanterna säger och *Hur* det sägs.

Varför frågan försöker vi undvika men kommer säkert att ändå att stundtals att röra vid varför under slutdiskussionen. Vi tycker att vi följer dess steg och framförallt försöker vi under det sjätte steget, Validering, göra rimliga bedömningar.

Generalisering kommer ursprungligen från den kvantitativa forskningen där data ska kunna styrkas genom generaliserbarhet. Som vi ser det kan vi bara hålla med om det som Kvale och Brinkmann (2014: 310) skriver "Varför ska man generalisera?". Våra resultat gäller säkert för många i samma kontext men knappast för alla. Det kan dock ge ledtrådar om vad man generellt bör tänka på vid separationer där barns boende är inblandat.

3.9 Arbetsfördelning

Under hela uppsatsen har vi fördelat uppgifterna mellan oss men löpande informerat varandra om texter, artiklar och böcker vi läst. Vi har även löpande träffats för att utbyta tankar och idéer och även skrivit tillsammans. Dokumenten har delats under arbetets gång via *Google docs* vilket har fungerat bra och smidigt. Här ser vi vad den andre har skrivit och alla dokument blir hela tiden uppdaterade. Intervjuerna genomförde vi tillsammans men vi valde att låta en vara huvudansvarig för varje intervju. Intervjuerna och transkriberingar av dessa har gjort i följande steg: Den första intervjun gjorde Anders och transkriberades av Jennifer. Den andra intervjun sköttes av Jennifer och transkriberades av henne. Den tredje intervjun gjordes av Jennifer och transkriberades av Anders. Den fjärde intervjun gjordes av Anders och transkriberades av honom. Den femte intervjun gjordes av Jennifer och transkriberades av henne och den sjätte och sista intervjun gjordes av Anders och transkriberades av honom. Analysen och tematisering gjordes gemensamt men vi skrev var för sig, även om vi hade en löpande dialog och även träffades för att gå igenom vårt material. Vi har även löpande visat upp vårt material för vår handledare som kommit med värdefulla åsikter och påpekanden.

3.10 Metoddiskussion

Vår handledare på B-uppsatsen, Bengt Carlsson, Göteborgs Universitet, sa till oss att 'ibland får man sticka ned håven i vattnet och se vilka fiskar man fångar'. Hade vi haft tid hade vi helst haft informanter i ungefär samma ålder med båda könen lika representerade och informanter som hade ett växelvis boende jämt fördelat mellan båda föräldrarna. Som det nu blev upplever vi inte att det är något större bekymmer att vi har enbart en man i vår urvalsgrupp. Vi tycker även att det varit intressant med en grupp av informanter som haft väldigt olika erfarenheter av ett växelvis boende som sett ut på olika sätt då vi upptäckte både likheter och olikheter. För de två informanter som har föräldrar med psykisk ohälsa har vi valt att inte ta med citat där det framkommer. Vi är medvetna om att detta påverkar deras kontext och har haft det i åtanke vid analysen. När det gäller vårt analysätt med meningstolkning

finns det kritik som går ut på att man aldrig egentligen kan veta vad den egentliga meningen är. För få en större förståelse att få fram meningen valde vi att delta båda två under intervjuerna för att se och höra och för att få en känsla av det som sas. För vårt syfte och vår studie tycker vi ändå att det fungerat bra men vi har hela tiden varit försiktiga att inte övertolka det som sagts.

4 Teori

Nedan kommer vi presentera den teori vi utgår ifrån i vår analys, samt de begrepp vi kommer att använda för att förstå informanternas berättelser om det växelvisa boendet, samt hur informanterna tycker att deras familjer fungerande under det växelvisa boende. Vi kommer även beskriva hur kritiska händelser, som vi tolkar en separation är för en familj, påverkar familjen och dess medlemmar. I slutet av detta kapitel kommer vi presentera och problematisera den kritik som finns mot systemteori, samt slutligen diskutera varför vi valt ett systemteoretiskt perspektiv i denna uppsats.

4.1 Vad är Systemteori och vilka centrala begrepp använder vi?

Systemteori utvecklades från början av naturvetenskapen för att förklara hur system i naturen fungerade och hängde samman. Systemteori betonar en process där relationer, samspel och resultat uppstår genom utveckling (Payne 2008; Schjødt & Egeland 1994). I den generella systemteorin finns ett antal grundantaganden och utifrån vår empiri har vi använt några av dessa för att förklara familjen och hur den fungerar. Att förklara alla blir för omfattande och fyller ingen funktion i vår uppsats. De som är intresserade av att få en djupare förståelse av teorin i förhållande till familjer kan med fördel läsa Lundbye et al. (2000).

När vi här talar om system avser vi alltid familjer och det system som teorin anser att det är. Det finns så klart andra system, både samhällsliga och naturvetenskapliga men det ligger utanför denna uppsats ämne.

En familj kan vara stor, speciellt vid ombildade familjer (vilket vi beskriver mer om längre ner i detta kapitel). Ju fler individer det finns i ett system ju mer komplext blir systemet. Ett stort system kan vara svårt att greppa och hantera, men systemteori kan då ge en god överblick över systemet. Då uppkommer problemet att det beskriver inte så mycket om de enskilda individerna i systemet, och interaktionen mellan dem. Minuchin (1974) löste detta genom att dela in familjen i mindre system som han kallar för subsystem. Med subsystem går det att titta på mindre delar av systemet. Ett problem i subsystemet, kan leda till att hela systemet inte fungerar. Vi kommer i denna uppsats använda oss av tre subsystem, make/maka-

subsystemet, föräldrar/barn-subsystemet och syskonsystemet (Minuchin 1974). Dessa interagerar och agerar sedan med andra subsystem i systemet.

Lundsbye et al. (2000:59) säger att inom systemet finns en hierarkisk uppbyggnad, med olika nivåer. Där de olika nivåerna i systemet har olika funktioner. Föräldrarna står högst upp, och har uppgiften att 'kalibrera' de lägre nivåerna, det vill säga att se till så systemet är fungerande och helheten är intakt. Nivåer i ett familjesystem har betydelse i kommunikationen medlemmar mellan.

Mellan nivåerna, runt systemet och mellan olika subsystem finns det som Minuchin (1974) kallar för gränser. Gränsernas syfte är att skydda systemet. Olika subsystem har olika gränser mellan sig vilket påverkar interaktionen. När Minuchin (1974:69) ritat upp ett familjesystem använder han sig av tydliga, suddiga och rigida gränslinjer. Gränserna "är de regler som definierar vem som är en del av systemet och hur." (Minuchin 1974). Med gränser följer regler om vad de ingående delarna i ett system får göra. Tydliga gränser säger vem som ska göra vad och när. Ett exempel på en tydlig gräns är när det är tydligt vem som är förälder och vad föräldern ska göra och vem som bestämmer. För att ett system ska fungera tillfredsställande måste subsystemens gränser vara tydliga. Suddiga gränser är gränser som är otydliga. Enligt Lundsbye et al. (2000: 149) gör en styvfamiljs komplexitet att gränserna mot omvärlden ofta blir suddiga. Även inom styvfamiljen så kan gränserna vara oklara, vad får eller inte får styvföräldern säga och göra till sina styvbarn. "Stela gränser eller avsaknad av gränser leder till att systemet fungerar dysfunktionellt." (Lundsbye 2000: 60-61). Rigida gränser är gränser som inte får överträdas i systemet. En gräns är aldrig fast utan förändras hela tiden. Gränsen flyttar på en skala mellan rigida på ena sidan till suddiga på andra sidan allt eftersom familjen utvecklas och förändras. Gränser mellan systemet och omvärlden, och gränser mellan de olika nivåerna inom systemet är av betydelse att förstå, för att se hur ett system fungerar, samt förhåller sig till omvärlden (Öquist 2008:59).

Hur vet vi att ett antal individer är ett system, att de hänger samman? Ett av grundantaganden i systemteori säger att "Helheten är mer än summan av delarna." (Lundsbye et al. 2000: 59). Mamma, pappa, storasyster, lillebror alla är individer men tillsammans bildar de en familj. En familj med regler och rutiner, gränser och nivåer, ses av omgivningen som en familj. Det är alltså samverkan som gör individerna till en familj och skapar helheten (Runfors & Wrangsjö 2000: 41).

För att underlätta förståelsen hur familjesystemet ser ut och dess gränser och relationer, kan familjekartor ritas upp. I fig. 1 visar vi ett system, där mamma och pappa har två barn gemensamt. Föräldrarna har separerat, och modern har en ny man, styvpappa, och ett nytt gemensamt barn, Halvsyskon. Pappan har blivit tillsammans med en ny kvinna, styvmamma. Styvmamman har två barn sedan ett tidigare förhållande, styvsyskon.

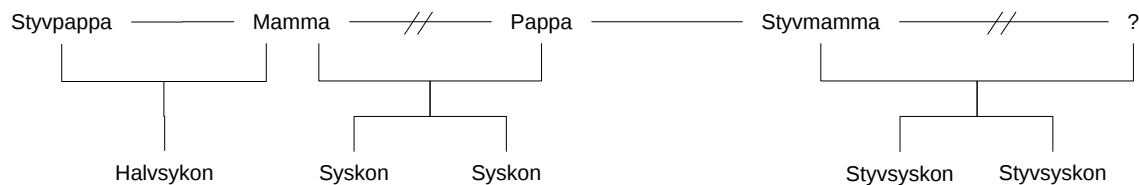

Fig. 1

I systemteorin finns det cirkulära processer i systemet (Lundsbye et al. 2000:59), med det menas att individerna som ingår i ett system hänger ihop och de påverkar varandra. Ett exempel på detta är kan vara ett system där mamma, pappa och barn ingår, och barnet börjar gråta av någon anledning. Detta påverkar pappan och mamman, då en eller båda kommer och tröstar barnet. När föräldrarna tröstar kallas det av systemteorin för återkoppling, barnet visar en känsla och föräldrarna bekräftar barnets känsla. Hur förklarar systemteori då när mamma och/eller pappa kommer för att trösta barnet? Alla system strävar efter balans, enligt ett av grundantagandena inom systemteori. Vid en obalans eftersträvar systemet att åter hamna i jämvikt, detta kallas för homeostas (Lundsbye et al. 2000: 79). Så i exemplet med det gråtande barnet blir föräldrarnas tröst till barnet det som återställer balansen. När ett system befinner sig i homeostas betyder detta att alla individer och subsystem är fungerande, samt kommunikationen mellan dessa är tillfredsställande.

En familj har även regler som påverkar individerna i systemet. Enligt Runfors och Wrangsjö (2000:115ff) finns tre sorters regler i ett familjesystem:

1. Påbudsregler är regler som ligger lite underförstått i familjen, exempelvis "Alla bör göra allt tillsammans".
2. Regler för att tolka ett beteende betyder hur familjen tolkar en överträdelse mot ett påbud. Om alla ska göra allt tillsammans vad händer då om mamma och dotter själva vill åka iväg? Tolkar övriga det som ett hot, eller att övriga är övergivna, eller någon annan tolkning?
3. Det tredje är vardagsregler, som när man ska gå och lägga sig, att ringa när man kommit hem från skolan och så vidare.

Regler måste kunna anpassas till inre och yttre omställningar för att familjesystemet ska kunna fortsätta fungera med bra funktionalitet (Runfors & Wrangsjö 2000:120-121).

Som en repetition kommer vi alltså använda oss av följande begrepp inom systemteorin:

- System och Subsystem
- Nivåer, gränser och relationer
- Cirkulära processer
- Regler och kommunikation
- Homeostas, balans och jämvikt

4.2 Systemteori, kritiska händelser och separation

Payne beskriver när ett system utsätts för en kritisk händelse så finns det olika resurser individen har till sitt förfogande. Det första är relationsförmåga, där individen har möjlighet att skapa nya anknytningar. Den andra är självförmåga, där individens tro till sin egen förmåga att hantera situationen är en resurs. Vidare beskriver han kompetens, där individen har tillräckligt med färdigheter att hantera situationen eller ta hjälp från andra. Självuppfattning, där individens generella bedömning eller skattning av sig själv har betydelse. Självkänsla, där individens upplevelse av att vara en viktig person inom systemet är av vikt. Samt egenkontroll, vilket betyder att individen kan kontrollera och ta ansvar för sina handlingar. Dessa resurser är av vikt vid en skada, förlust eller utmaning inom systemet, och byggs upp och påverkas av individens tidigare erfarenheter (Payne 2008: 223).

En separation mellan två föräldrar påverkar familjesystemet på flera sätt. Minuchin (1974:77-81) beskriver en separation som att gränserna runt makarnas subsystem blir diffus, och nya subsystem och gränslinjer måste utvecklas (*se fig 2*). McGoldrick et al. (2011: 299) menar att övergången vid en separation ofta är kaotisk då vardagliga rutiner och roller upplöses och nya ska skapas. Som vi ser det är det systemet som måste omdefiniera sina gränser och regler vid en separation. Det finns enligt McGoldrick et al. (2011:299-300) två sätt en separation kan genomföras på - en ordnad och en oordnad. Den ordnade separationen är minst destruktiva och uppstår oftast som en följd av förberedelser och planering medan den oordnade sker som en följd av en eller flera kriser.

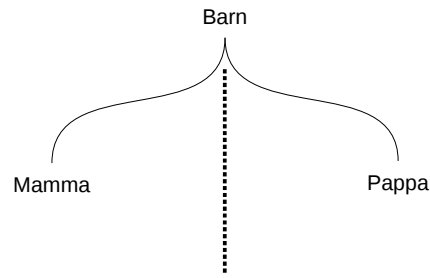

Fig 2

Något som också försvårar en separation för familjesystemet är att det saknas ritualer att separera. Det finns ritualer för att komma in i vuxenlivet (till exempel flytta hemifrån), för giftermål (till exempel vigselringar), dop (till exempel dopklänningen) och så vidare, men vid en separation finns inga liknande ritualer. Detta leder till, enligt McGoldrick et al. (2011:300), till en rituell tvetydighet som gör det svårare och jobbigare att genomföra separationen. En ritual eller ceremoni är en konstant som kyler ner systemet. En konstant är något som är säkert och förutsägbart, och används som regulatorer i ett system. Men även om konstanter är viktiga för systemet, är också variation nödvändigt inom ett system, då det påverkar hur systemet kan ta in information utanför systemet, och använda denna information på ett effektivt sätt inom systemet (Öquist 2008:34-39).

Många familjeterapeuter analyserar familjen när den är tillsammans och ser separation som ett avbrott. Vi väljer att se familjen som ett system även efter en separation, speciellt i vårt fall med växelvis boende. I det växelvisa boendet så är de ingående delarna fortfarande till stor del sammanvävda och för att det växelvisa boendet ska fungera krävs det att föräldrarna har ett bättre samarbete än när de bodde ihop ihop (Berman 2014; Fahrman 1993; SOU 2011:51;174). Vi analyserar inte familjens problem eller vad som ledde till separationen men är medvetna om att fler saker än familjens system påverkar före, under och efter en separation.

4.3 Kritik mot Systemteori

Systemteori har ett helhetsperspektiv som förklarar förhållandet mellan stabilitet och kaos, slutna och öppna system, hur subsystem påverkar andra system samt regulatorer och konstanter. Allt det som vi har diskuterat i avsnittet ovan. Men det finns även kritik riktad mot systemteorin, främst från det humanvetenskapliga perspektivet, som ser systemteori alltför tekniskt och kyligt (Öquist 2008). Kritiker mot systemteorin nämner att systemteori innehåller så många centrala begrepp och modeller att sätta sig in i, vilket gör andra mer enkla och konkreta teorier mer lockande för personer som jobbar inom socialt arbete. Systemteori ses

inte heller som en normativ teori, och därför är det svårt att föreslå interventioner och insatser som påverkar systemet på det sätt vi vill se förändringar. Det är också svårt att göra kontroller, granskningar och återkopplingar till de insatser som beslutats, eftersom vi vet inte hur dessa insatser påverkar andra delar i systemet, som i sin tur påverkar den förändring vi vill ska ske. Teorin ger heller inte några specifika insatser eller behandlingsmetoder, och det är svårt att få ett snabbt resultat när det krävs en radikal intervention. Det är en lång process där input (till exempel insats från behandlare) ska gå igenom systemet (feedback, samspel mellan systemet och omgivningen) för att få en output (som påverkar systemet) skall återkopplas (feedback) för att sedan kunna förändra systemet (input). Samt är teorin väldigt generell och bred, teorin kan fånga in saker som egentligen inte är relevant för den specifika situationen, men det är svårt att se vad som är relevant, och vad som är det inte (Payne 2008). Systemteorin har även fått feministisk kritik på grund av att teorin inte framhävde individen som en egen person på sina egna premisser. Även det att systemteorin inte tar upp begreppet makt, och maktpositioner, har fått feministisk kritik, och till exempel kvinnomisshandel blir ett "interaktionsmönster" (Schjødt & Egeland 1994:26).

4.4 Sammanfattande teoridiskussion

Varför har vi då valt att använda oss av systemteori? Vi vill citera Öquist som skriver:

“Det är inte hästen, som drar vagnen. Det är havren.” (Öquist 2008:29).

Vi tror att ingen människa är utan påverkan från omvärlden, och detta gäller i synnerhet barn i sin familj. Barnet påverkas och formas av sina föräldrar, sin omgivning och händelser under sin uppväxt. Så om den trygga familjen bryts upp så påverkar det så klart barnet när det försöker anpassa sig till nya familjemönster. Andra teorier, som utgår från ett mera interpersonellt perspektiv, hade också varit intressant men som vi ser det missar dessa teorier helheten som systemteori ger. Med den kunskap som vi har om teorier fann vi att systemteori var oss mest behjälplig. Vi har även varit inne på att använda andra teorier, men eftersom vi har begränsat med tid att skriva en c-uppsats, har vi begränsat oss till systemteoretisk analys av vår insamlade empiri. Systemteorin kan upplevas som stor och generell och för att göra den mer hanterbar i vår studie väljer vi att använda vissa av dess begrepp när vi ska tolka vårt material.

Vi ser systemteori som en förklarande modell, som hjälper oss att förstå samspel och interaktioner mellan människor, grupper och omgivning. Vi vill fokusera på att förstå hur ungdomar och unga vuxna upplever sin livssituation, och hur de berättar om det växelvisa boendet. Vi vill inte föreslå några metoder eller insatser, utan ge en kvalitativ bild på individernas upplevelse. Detta tycker vi att systemteori kan bidra till, och därför har vi valt en systemteoretisk ingång till vårt arbete och analys.

Familjer som ska analyseras och beskrivas med hjälp av systemteori hamnar ohjälpligt på familjeterapins område. Familjeterapi med systemteoretiska inslag började synas i USA under 1950-talet (Schjødt & Egeland 1994). Payne (2008) tar även upp vikten av att se vilken kontext systemet, i detta fall familjen, befinner sig i. Kontexten har stor betydelse för vilka system som är synliga, och hur socialarbetarens insatser kan påverka de olika systemen (Payne 2008:216).

I en familj blir föräldrarna och barnen komponenter eller objekt som har relationer med varandra. När en familjemedlem gör något påverkar det övriga i systemet. Om till exempel föräldrarna bråkar påverkas barnet och kan reagera med oro och stress (Payne 2008:214). Som professionell inom socialt arbete är det därför viktigt att ha med detta i betraktelse, när beslut och insatser avgörs som direkt eller indirekt påverkar barn. Inom familjeterapi försöker terapeuten förklara hur familjen fungerar genom att se på familjen som en helhet. I terapeutens arbete tolkar terapeuten vad familjemedlemmarna säger, och försöker behandla familjen genom förslag på förändringar. Familjeterapi har flera inriktningar men en stor inriktning vilar på systemteoretisk grund. Här ses familjen som ett system där delarna hänger ihop och påverkar varandra. Av denna anledning tittade vi tidigt på om systemteori kunde hjälpa oss förstå hur det växelvisa boendet är eller blev.

Vi har dock under arbetets gång insett att systemteori är en väldigt teknisk och naturvetenskaplig teori. Ibland kan tekniska termer och begrepp, som appliceras på individen, verka aningen påtvingande eller alltför närgångna. Systemteori förklarar inte alla interaktioner inom familjen, men har ett mer övergripande perspektiv och det är det vi är ute efter i den här uppsatsen. Om vi skulle ha haft mer tid skulle vi även vilja se fenomenet 'växelvis boende' ur ett barndomssociologiskt perspektiv. I boken *Modern teoribildning i socialt arbete* beskriver Payne (2008:213) att systemteorins rötter kommer från ett sociologiskt perspektiv. När ett fenomen undersöks ur ett sociologiskt perspektiv, läggs tyngdpunkten på individnivå, där hon är en medlem i samhällets olika nätverk av sociala relationer. Sociologin betonar att det sociala problemet inte är ett problem i sig, utan det är först när någon hävdar att det är ett problem som det blir ett problem. Nu i efterhand skulle vi vilja forska mer kring 'växelvis

boende' ur ett barndomssociologiskt perspektiv. Vi är dock medvetna om kritiken som finns mot systemteori som alltför övergripande och 'kallt', och har detta med oss när vi analyserar vår empiri.

5 Resultat och Analys

Vi har valt att sammanfoga våra resultat med vår analys. Detta för att det ska bli ett lätt flöde i texten, där vi först presenterar citat från våra intervjuer, och sedan analyserar det genom systemteori eller det vi funnit relevant i tidigare forskning. Vi kommer presentera våra resultat och analyser utifrån de teman vi fann när vi läste igenom transkriberingarna; 'Boende' (med underrubrikerna Rutiner och regler i hemmen och Synen på det växelvisa boendet), 'Familjen' (med underrubrikerna Kommunikation och relationer inom familjen och Förändringar och gränser inom familjen) och det sista temat 'Synen på familj'.

5.1 Presentation av informanterna

Robin har ett helsyskon, och ett halvsyskon och två styvsyskon på pappas sida. Robin var fem år när föräldrarna separerade. Robin bodde först hos mamma och besökte pappa varannan helg. Vid yngre tonåren bodde Robin nästan enbart hos sin pappa, och flyttade hemifrån vid övre tonåren.

Kim har inga helsyskon, men tre halvsyskon på pappas sida och 4 halvsyskon på mammas sida - två är med en styvpappa, och två med en annan styvpappa. Kims föräldrar separerade när Kim var under två år, Efter det bodde Kim hos sin mamma, och besökte sin pappa varannan helg. Under yngre tonåren började Kim bo mer frekvent hos sin pappa, och flyttade hemifrån vid övre tonåren. Kim är idag gift och har ett barn.

Charlie har ett helsyskon. Charlie har en styvmamma och styvsyskon på pappas sida, och en styvpappa med två styvsyskon och två halvsyskon på mammas sida. Charlies föräldrar separerade när Charlie var under två år. Charlie hälsade sedan på sin pappa varannan helg. Charlie flyttade hemifrån vid övre tonåren.

Ellis har ett helsyskon, men inga halv- eller styvsyskon. Ellis var i yngre tonåren då föräldrarna separerade, och bor sedan dess växelvis varannan-vecka.

Alex ett helsyskon, inga halvsyskon eller styvsyskon. Föräldrarna separerade när Alex var åtta år och har efter det bott schemalöst hos både mamma och pappa under sin uppväxt. Alex flyttade hemifrån vid övre tonåren, och bor idag ihop med sin sambo.

Cleo har helsyskon, men inga halv- eller styvsyskon. Föräldrar separerade när Cleo var i yngre tonåren och har sedan dess bott växelvis varannan-vecka.

5.2 Tema: Boende

Vårt syfte är att höra vad informanterna berättar om sitt växelvisa boende, och därför blir det första temat vi analyserar just boende. Vad är ett hem och när blir ett hem just 'ett hem', och vad är 'hemma'? Vi frågade informanterna om de ansåg att båda bostäderna var ett hem. Alla som hade gångavstånd mellan hemmen ansåg att de hade två hem, medan informanten Charlie som fick resa till sin pappa är mera tveksam till om pappas bostad var lika mycket ett hem som mammans hem var, där Charlie bodde under veckorna, hade sin skola och sina vänner. Vi frågade om hur det tog sig mellan bostäderna, vad de tog med sig och om de olika bostäderna hade olika regler och rutiner. I texten använder vi oss orden hem och boende, med samma innebörd.

Hur bestämdes boendet för barnen när föräldrarna separerade? I vissa fall styr åldern på barnet då fyra av informanterna har varit under åtta år när föräldrarna separerade och föräldrarna bestämde var barnen skulle bo och hur ofta besök hos den andre föräldern skulle ske. Får de ett eget rum bland annat, eller hur ser det ut rent praktiskt när föräldrarna separerade undrade vi? Om man får eget rum påverkar lite om man ser det som ett hem eller ett ställe där man bara kommer på besök. Charlie svarar på frågan hur det bestämdes med boendet:

Det tror jag de båda två bestämde, att de båda två var väldigt angelägna om att vi skulle liksom ha fortsatt kontakt då. Och sen flyttade ju pappa upp till [stad] tror jag för att plugga. [...] Och då, jag antar att det blev så liksom. Då kunde vi ju inte varannan vecka. Det kanske vi hade gjort om han hade bott kvar i [stad].

Här har föräldrarna bestämt hur boendet för det lilla barnet ska vara. Vi tolkar det som att båda föräldrarna vill ha fortsatt kontakt med sitt barn men praktiska omständigheter gör att boendet i Charlies fall, blir varannan helg. Öberg och Öberg (2004) menar att det lilla barnet själv i denna situationen inte ska lastas med ett beslut var det vill bo. Ellis beskriver att föräldrarna bestämde hur boendet skulle se ut efter separationen:

Intervjuaren: *Hur bestämdes det, var det bestämt redan från första dagen?*

Ellis: *Ja.*

Intervjuaren: *Hur kände du inför detta?*

Ellis: *Nej, men jag tyckte väl det var bättre än att bo, typ varannan helg, så som det också finns, som det finns vissa som har det. Men det var det bästa som kunde ske utifrån situationen.*

I ovanstående citat uttrycker Ellis att det nya boendet arrangerades utan protest från Ellis sida. Detta kan jämföras med Cleo, som berättar så här om hur det bestämdes var de skulle bo efter separationen:

Varannan vecka hos pappa och varannan vecka hos mamma. Ja. Det var det. I stort sett. Vi fick vara med och bestämma, tror jag.

Cleo fortsätter:

Så kommer jag ihåg precis liksom, i flyttperioden... i början liksom, då bodde vi mer hos pappa båda två och så. Och det tog ett tag, och jag var... lite så...ville inte typ... inreda mitt rum hos mamma och där... [...] lite som det blev [...] att jag inte ville bo riktigt hos henne. [...] Men sen, efter tid alltså, så började vi ganska snabbt ändå med varannan vecka, och då kommer man ju in i det snabbt och så. [...]

Vi tolkar ovanstående citat som att Cleos relation till mamman blev spänt när föräldrarna separerade, och mamman flyttade till ett nytt hushåll, men att Cleo ändå ganska snabbt började bo varannan vecka hos sin mamma. Det finns som vi nämnt en tröghet i alla system och den omstruktureringen som krävs till följd av separationen (Lundsbye et al. 2000: 83) möts av motstånd av de ingående delarna. Cleo protesterar mot den nya ordningen men rättar så småningom in sig i ordningen som föräldrarna har bestämt, enligt de nivåer som finns inom familjen. Det är i relationen mellan Cleo och föräldrarna som lösningen, för att återställa ordningen, finns. Cleo accepterar den nya ordningen och systemet uppnår homeostas.

5.2.1 Regler och rutiner i hemmen

Vi fick under rubriken Boende reda på informanterna svarade om det växelvisa boendet. För att närma oss varför måste vi veta om de olika familjernas regler och rutiner. Alla familjesystem har en uppsättning regler och rutiner som gör att hela familjen fungerar, så som vi har nämnt tidigare i teoridelen (kapitel 4.2, 'Vad är systemteori och vilka centrala begrepp använder vi?'). Efter en separation kan olika vardagsregler gälla i de olika hemmen medan vissa regler förblir de samma, och i den nya familjestrukturen måste nya regler och rutiner skapas av rent praktiska skäl.

Vissa av informanterna har haft ett schema som varit ganska strikt medan andra har fått bestämma nästan helt själva. Robin, vars föräldrar bråkade mycket både innan och efter separationen, hade ett väldigt tydliga scheman som inte fick ändras, Robin säger:

Nej, vi hade ganska fasta scheman... [...] ... dom ville gärna inte att man skulle avvika från det, helst... Men det berodde nog inte så mycket på att det... eh... utan det hade nog mer om deras relation till varandra... tror jag, mer än något annat tror jag...

När familjens omstrukturering blockeras, exempelvis vid en större konflikt vid separationen, blir familjesystemet oflexibelt vilket resulterar i strikta regler (Lundsbye 2000:91). Vad konflikten mellan Robins föräldrar handlar om vet vi inte men ibland handlar konflikter mellan föräldrar om att allt ska vara så rättvist och lika som möjligt. Konflikten blir då ofta en pseudokonflikt där den egentliga konflikten ligger på relationsplanet men de inblandade försöker lösa det på innehållsnivån (Lundsbye et al. 2000:85). Vår tolkning är att för Robins del är själva innehållet, det fast schemat, medan den egentliga konflikten ligger i föräldrarnas relation. Eftersom schemat är så fast blir det oflexibelt och alla ändringar i schemat blir en störning i den rigida strukturen. Så länge som schemat fungerar, fungerar familjen. Schemat får ett syfte att det försätter familjen i homeostas, i balans. Robins familjesystem kan jämföras med Alex vars föräldrar, efter separationen, kommunicerade och även hjälpte varandra med allt från ekonomi till städning. Alex säger:

Jag har fått välja, nu vill jag bo där och nu vill jag vara där och så...och jag tror att det var bra för det här med att bo i en resväska hela tiden, jag tror inte det, man mår inte bra av det. Att nu ska jag vara hos mamma denna veckan, och då måste jag vara där liksom, det ska inte vara så för att... nä... det är jag väldigt tacksam över att jag inte hade det... så... strikt...

När vi tittar på Robin och Alex system så blir Robins system med konflikter och fasta schema och jämför med Alex föräldrasamarbete och valfrihet i boendet ser vi två kontraster. Robins familjesystem blir oflexibelt medan Alex familjesystem blir flexibelt. Vi kan inte säga om det är så här generellt men i dessa två fall så det verkar som att ju bättre samarbete och kommunikation föräldrarna har efter separationen ju mer flexibilitet blir boendet. Relationen och kommunikationen mellan föräldrarna påverkar alltså boendet och dess flexibilitet. Detta tycker vi styrks av tidigare forskning så som Fahrman (1993), Berman (2014), Socialstyrelsen (2002-110-14), ELVIS (2011-2012) och SOU (2011:51).

För de två informanter som bor en vecka i tag hos sina föräldrar kommer även andra praktiska aspekter in vid själva bytet. Cleo som bor varannan vecka, säger:

Ja, jag är ju lite så här att jag vill ju alltid ha alla mina kläder med mig så jag kan välja på morgonen liksom [fnissar] så jag packar ju med mig väldigt mycket ... Alltså

jag packar med mig i stort sett alla mina... sen är det ju klart att jag har vissa basgrejer där och så... Och har ju, ja... Schampo och allt sånt här, man har ju liksom vart sitt ställe, träningsgrejer och sånt så man inte behöver flytta allt. Men jag konkar med mig rätt mycket. Och sen är det ju skolgrejer, och... ja sånt... Så det blir en del att flytta.

Ellis, som också bor varannan vecka, har fått en annan lösning.

Intervjuaren: *Har du två uppsättningar då utav kläder?*

Ellis: *Mmm...*

Intervjuaren: *Mmm, hur tycker du det fungerar?*

Ellis: *Nä men, det fungerar väl rätt så bra.*

Intervjuaren: *Mmm...*

Ellis: *Men det hade nog varit bättre om jag hade haft en uppsättning av allt, ja.*

Vi tolkar det som att ingen lösning är bättre eller sämre så länge som alla inblandade är nöjda och känner att sin egen lösning fungerar utifrån sina egna förutsättningar. Familjesystemet har anpassat sina regler efter omständigheterna och hamnar i homeostas. Andra vardagsregler kan däremot skilja sig mellan hemmen. Det kan bli en stor skillnad mellan att besöka ett hem två gånger i månaden och ett hem där man är till vardags med alla dess olika rutiner som behövs för att få livet att fungera. Alex, som hade ett fritt schema där Alex själv kunde välja hos vilket förälder hem Alex skulle sova hos, säger:

Mamma var mycket mer sträng. Hos pappa kunde jag göra lite som jag ville. Hos mamma var det... striktare... [- -] Mamma var ju den som... nä men hon hade ju koll på allt. Laga mat, det här. Pappa kunde ju inte laga mat, han kunde laga pannkakor.

Kim som var hos sin pappa varannan helg säger:

Jag fick göra vad jag ville, herregud, man liksom åt ju oboy ur oboypaketet till frukost! Ja, det var väldigt olika regler. Men så klart, så min pappa var det liksom, varannan helg, liksom. Så två helger i månaden, det blir ju så lite tid. Så då vill man liksom, då vill man inte kanske säga nej utan då blir det, jaha, då får väl hon göra som hon vill.

Ellis, som bor varannan vecka, säger så här om de olika hemmen och dess olika regler:

Ja... Ja, det skulle jag nog vilja säga... men pappa är mer noggrann med tider och mer noggrannare med allt det, än min mamma är.

Men om det skiljer sig mycket mellan hemmen både när det gäller påbud, hur man tyder påbuden samt vardagsregler, så vad händer då? Runfors och Wrangsjö (2000:121) menar att om reglerna för samspel i familjen inte kan ändras vid inre och yttre förändringar riskerar familjesystemet att hamna i obalans. Vi tror att för stora skillnader mellan de olika hemmens regler, belastar barnet. Robin bekräftar detta:

Det var ju också svårt för att de hade så många olika regler...

Robin fortsätter på samma tema lite längre in i intervjun:

Men jag tänkte nog mer att det var jobbigt att det var två hem för att det var så olika i de här två hemmen [- -] i och med att det att de hade så olika sätt att uppfostra på och sådana där saker, och olika tankar om föräldraskap.

Något som vi också tror kan påverka mycket är nya partners till föräldrarna och eventuella nya halvsyskon och styvsyskon. Vi beskriver det under rubriken 'Förändringar och gränser inom familjen'.

5.2.2 Synen på det växelvisa boendet

Vad tycker då våra informanter om det växelvisa boendet? Vi tänker att deras syn säger en del om deras erfarenheter kring det växelvisa boendet. Här har vi ställt frågor om vilka för- och nackdelar boendet har samt om de själva skulle kunna se att deras egna barn skulle kunna bo på detta sättet. Den sista frågan tänker vi säger en del om informanternas syn på boendet de har eller haft. Cleo berättar om de fördelar som finns med att bo varannan vecka:

Men nu kan man ändå se vissa positiva grejer i det, det är ju ändå... det kan ju vara skönt och bara liksom träffa pappa den veckan, och bara mamma den veckan, och liksom... Då kommer man kanske lite närmare så...

Även Ellis är inne på relationen med föräldrarna förbättras:

För när man är hos en förälder en vecka i taget så har man mera tid att lära känna just den personen.

I Bermans (2014) slutrapport visar hon även på samma sak, att många tycker att de kommer närmare sina föräldrar när man träffar dom en i taget. Även i rapporten från Socialstyrelsen (2002-110-14) så säger många just det att de fått en god kontakt med båda sina föräldrar som de nog inte hade fått om de bodde tillsammans. Ibland kan det växelvisa boendet även vara tillgång om det blir stökigt i det ena hemmet. Kim, som upplevt en andra separation mellan sin mamma och sin styvpappa, en separation som dessutom var mycket bråkig, säger:

Så att... då var det rätt skönt att man hade ett annat boende också. Att jag hade min pappa, min riktiga pappa [skratt] för att liksom komma ifrån det lite.

En annan effekt av att bo på två ställen är som Cleo säger att det blir lite extra resor, en med mamma och en med pappa. En annan fördel som majoriteten av våra informanter pekar på är att dels föräldrarna slutar bråka samt att föräldrarna trots allt verkar må bättre av att leva på var sitt håll. Ellis berättar:

Intervjuare: *Kan du se någonting positivt med att dina föräldrar har separerat?*

Ellis: *Ja, att dom inte bråkar.*

Vilka nackdelar tycker informanterna då att det finns med två boenden? Cleo, Ellis och Charlie säger att en nackdel är att familjekänslan försvinner och att det finns en saknad i det. För Cleos del är det även att behöva flytta alla sina kläder mellan bostäderna.

Men att flytta alltså grejer och liksom att det... alltså man vill ju kunna träffa båda föräldrarna samtidigt också.

Lite längre in i intervjun fortsätter Cleo:

Det här med flytten liksom. Hela tiden, fram och tillbaka. Att det inte blir den här liksom, familjekänslan... och... Ja... det är väl det liksom. Att kunna åka på resor tillsammans.

De informanter som är äldre kan reflektera lite över det som varit. Charlie ser tillbaka på sin uppväxt med boendet och skilda föräldrar:

Det kan jag ju känna nu alltså som äldre, att jag ändå, det finns en sorg i det på något sätt. Men inte, han [pappa] har inte riktigt varit med och uppfostrat på samma sätt.

Det är tydligt mammas linje liksom.

Vad tänker informanterna om framtiden, om de själva skulle stå där vid en separation? Hur skulle de själva resonera om att låta sina egna barn bo växelvis så som de själva har gjort? Vi ställde denna fråga till våra informanter, för att vi tolkar att det säger en del om hur de upplever/upplevde det växelvisa boendet. Cleo resonerar så här om framtiden:

Alltså... jag skulle nog aldrig vilja... att mina barn får uppleva... Alltså, så hemskt är det ju inte nu. Men det har varit jobbigt och det är jobbigt att bo på två ställen och så. Det skulle jag absolut inte vilja. Men sen är det klart, hamnar man i den situationen... det blir ju inte bra för barnen heller, om de ska vara i ett dåligt förhållande ...men också, liksom, alltså, fråga vad barnen vill, alltså det är ju ändå det som ska avgöra lite också.

Vi var lite förvånade att nästan alla informanter var skeptiska till att låta eventuella egna barn bo växelvis förvånade oss lite. Alex är den enda som sticker ut och har en mer positiv inställning till det växelvisa boendet, Alex säger:

Jag tror att vi hade velat ha det så som jag själv har haft det. [- - -] det är jag väldigt tacksam över att jag inte hade det... så... strikt.

Vi tolkar att när kärnfamilj-systemet spricker kan det vara jobbigt för alla i familjen. Det omvandlas till två boende-subsystem som barnen, mer eller mindre, tvingas att flytta mellan. De två olika subsystemen har olika regler och rutiner av den enkla anledningen att det är olika individer som ingår i subsystemen. Att skifta mellan två system med olika regler är troligen ansträngande, speciellt om man är barn.

5.3 Tema: Familj

Systemteorin används för att förstå hur familjer fungerar och det är även något vi vill förstå med vår uppsats. Innan har vi tittat på boendet men i detta avsnitt kommer vi ta upp familjen som ett system, där olika subsystem interagerar och kommunicerar, hur yttre och inre faktorer påverkar familjesystemet och dess subsystem, samt hur de olika gränserna i systemet ser ut, och vad det ger för konsekvenser för systemet. Vad får föräldrarnas dåliga relation och kommunikation för långsiktiga effekter för barnet? Vad tyckte informanterna om när styvföräldrar och styvsyskon kom in i systemet? Och hur förändrades gränserna inom systemet när föräldrarna separerade, eller om nya styvföräldrar kom in i bilden? Vi skriver även om det varit konflikter mellan föräldrarna och vilka konsekvenser det kan få.

5.3.1 Kommunikation och relationer

Enligt Lundsbye (2000:77) är det omöjligt att inte kommunicera i mänskliga relationer. Olika relationer och system betyder olika mycket för en individ och just familjen är nog ett av de mest viktigaste för individen. Flera av våra informanter berättar att kommunikationen mellan dem och sina föräldrar är bra, till och med bättre än den var innan separationen. Ellis berättar att föräldrarna har en mycket god kommunikation efter separationen:

Den är bra faktiskt. Bättre än många andra föräldrar. [Jämfört med andra klasskompisars föräldrar] Deras föräldrar kanske inte har lika bra kontakt som mina.

Cleo berättar också att föräldrars relation fungerar efter separationen:

Jag tycker den fungerar bra faktiskt. Det är klart i början så var det lite mer... Och grejer skulle bestämmas, och det var liksom hit och dit. Då var det jobbigare. Men nu är ju de, liksom, vänner. Så det är jätteskönt nu.

Vi tolkar att Ellis och Cleos system är i balans, trots den inre förändring som har skett i systemet. En jämvikt mellan de två boendena är uppnådd och alla nivåer och gränser fungerar inom och utanför systemet (Lundsbye et al. 2000). Men detta är inte något som upplevs av alla våra informanter. Många av informanterna beskriver att relationen mellan mamma och pappa är 'giftig', något som de helst inte vill prata om, samt att föräldrarnas prat om varandra (när den ena föräldern ej är närvarande) som det jobbigaste med separationen. Även Socialstyrelsen (2002-110-14) säger det barnen tycker är jobbigast, är just när föräldrarna pratar illa om varandra. Robin beskriver det så här:

Intervjuare: *Gick deras konflikter ut på er barn?*

Robin: *Ja. Absolut.*

Intervjuare: *Hur hanterade du det?*

Robin: *När jag var liten var det svårare. [...] Men när jag blev äldre kunde jag säga att "det här är dina upplevelser och jag ska inte behöva ta dina".*

Robin fortsätter lite längre fram i intervjun och beskriver hur konflikter sätter spår i uppväxten:

Alltså det var ju ganska, det var ju jobbigt. Jag minns ju att jag var ganska rädd, för de bråkade ju väldigt väldigt mycket, och de bråkade väldigt... ähm... kraftigt... jag minns liksom skrik och sånt ganska mycket, eller att de gapade på varandra ganska mycket. Åh, det jag kommer ihåg, jag har ganska tydliga minnen från när jag står så här, i en, i en trappa och tittar ner, och så ville pappa komma in och så fick han inte det för mamma. [...] för då var jag ju såpass liten. Men det minns jag väldigt tydligt, och så minns jag det att jag började gråta, åh, ähm, så att pappa sa någonting så här att men nu ser du att du har fått henne att gråta också. [...] Rädd och orolig. Var nog dom känslorna som, som dominerade tror jag.

Robin fortsätter längre in i intervjun:

Det jag tänker är ju kanske att jag skulle vilja skaka om... en hel vuxenvärld... [---] Att skaka om dom vuxna, och inte lägga ansvaret på barnen.

Även Charlie beskriver att föräldrarna pratade om varandra inför barnen, och att detta var väldigt jobbigt. Charlie önskar att föräldrarna var mer smidiga mot varandra i sin relation till varandra, och kommunikationen dem emellan. Cleo berättar också att om vad som är viktigt att tänka på i framtiden, om Cleo skulle hamna i samma situation, så:

Jag hade ju sett till att inte vara förbannad på den andre föräldern inför barnet liksom. För det kan jag ändå så, skadligt, det har ändå påverkat mig på ett negativt sätt.

Genomgående i våra sex intervjuer berättar informanterna om att det som skadar mest är föräldrarnas konflikter och oförmåga till att samarbeta, som är jobbigast i en separation. Det är viktigt att förstå att alla delar i ett system påverkar varandra, bidrar till en cirkulär process och resulterar i förändringar i strukturen som helhet (Lundsbye et al. 2000:59). Föräldrarnas relation och den process som finns dem två mellan, påverkar barnet och dess utveckling (Fahrman 1993, Öberg & Öberg 2004). När barnen blir indragna i föräldrarnas konflikter, tvingas nästan barnet att välja sida. Charlie uttrycker det, utifrån egna erfarenheter, så här:

Och jag vet att det gör väldigt ont som barn, för man älskar ju båda sina föräldrar och vill försvara sina föräldrar.

Vi kan se ett genomgående tema i våra intervjuer, att informanterna tycker att det är viktigt att föräldrarna har en god kommunikation dem vuxna mellan, samt att de har en god ton om varandra inför barnet. Detta bekräftar även andra undersökningar så som Berman (2014) och Socialstyrelsen (2002-110-14).

De informanter som hade syskon, kunde på ett sätt dela upplevelsen med varandra, men samtidigt inte. Cleo berättar:

Ja. Det kan vi, men sen så är vi ganska olika som personer, jag visar känslor ganska lätt och hon är lite mer så, innåtstängd, eller så.

Robin berättar följande:

Ja. Jag och min lillebror har väl pratat om det här, i efterhand. Då var det väldigt, väldigt svårt. [...] vi tog ju ut det här på varandra... något så vansinnigt, vi slogs.. alltså jag och min [bror] vi slog något så... ja, alltså, ja... vi slogs hiskligt mycket och bråkade. [...] Det är först på äldre dar, som vi har, äh... faktiskt blivit jättejättebra vänner och så. men när vi var yngre, nä jag kan inte säga att vi kunde prata om det. [...] Jag tror att vi tog ut ganska mycket utav det på varandra. För att vi inte visste hur vi.. skulle formulera det.

Subsystemet syskon-syskon har också olika nivåer och gränser. När familjesystemet är i förändring, kan subsystemet hamna i obalans och gränserna bli otydliga. Störningarna skapar ordning och störningar i subsystemet, och kan leda till svårigheter med kommunikation. Om inte subsystemet finner en jämvikt, finns risken att syskon-systemet upplöses (Lundsbye et al.

2000:79; Öquist 2008:71). I Robins fall umgicks inte Robin med sin bror under tiden systemet upplöstes, utan det är först på senare dagar som de återfått kontakten. Detta är ett exempel på att systemen är i ständig rörelse och förändring (Lundsbye et al. 2000:60) och påverkas av exempelvis ålder. Gränserna mellan syskon har också en annan viktig funktion. Det är genom dessa, och att tänja på dem och överskrida gränserna, som syskon lär sig att kunna förhandla med jämnåriga och utveckla viktiga färdigheter som barnet har användning av i vuxenlivet (Lundsbye et al. 2000:87).

Som vi nämnde i kapitel 4.3 'Systemteori, kritiska händelser och separation', beskriver Payne (2008) att när ett system utsätts för en kritisk händelse så finns det olika resurser individen har till sitt förfogande. I ovanstående text ser vi kommunikation och relationer som en resurs hos individen. Resurserna kan vara begränsade, till exempel om syskonet är flera år yngre och informanten inte har möjlighet till att ventilera sig till honom/henne. Det kan även vara begränsande om kommunikationen hos individen är nedsatt, antingen om barnet är för litet för att kunna kommunicera eller förstå de processer som sker, men också om det utvecklas psykiska hinder för informanten att tala om situationen.

5.3.2 Förändring och gränser inom familjen

Så som vi förstår är en stor och avgörande förändring i familjesystemet när föräldrarna väljer att gå skilda vägar. Detta har påverkat många av våra informanter, men merparten säger att separationen ändå var väntad från deras håll. Alex berättar barnen till och med tjatade på föräldrarna att de skulle separera:

Nej, men det var väl hon [syster] som tjatade på dom, hela tiden, att de skulle skiljas. [- - -] alltså, hon [syster] har ju berättat för mig efteråt, att jag tjatade många gånger på att 'kan ni inte bara skilja er?' liksom. Och det har mamma också sagt att det var så liksom.

I ett familjesystem finns olika nivåer, och högst upp står föräldrarna. Föräldrarnas funktion är att se till att familjesystemet fungerar. Om relationen mellan föräldrarna inte är bra, speglas detta i de nivåer som befinner sig under (Lundsbye et al. 2000; Öquist 2008). När föräldrarna separerar blir gränserna kring subsystemet make/maka otydliga, och leder till att nya system men nya nivåer och gränser måste utvecklas (Minuchin 1974). Oftast är denna övergång märkt med kaos och ordning. En separation kan antingen vara ordnad eller oordnad (McGoldrick et al. 2011). Ett exempel på en ordnad separation beskrivs av Ellis:

Ellis: Det var vid matbordet, tror jag, ja, det var ingen stor deal, man kände ju redan vart det var på väg.

Intervjuare: *Då hade det varit dåligt några år innan?*

Ellis: *Nej, nått år skulle jag säga.*

Ellis berättar också att föräldrarna tillsammans hade bestämt att barnen skulle bo veckoväxelsvis hos dem, och att de har god relation och kommunikation, samt att deras flexibilitet gällande barnen är fungerande. McGoldrick et al. (2011) menar att den ordnade separationen är präglad av förberedelser och planering.

Detta kan jämföras med separationen mellan Robins föräldrar, som var oordnad. Robin beskriver det följande:

Jag har ju ganska vagt, dom bråkade ju ganska mycket... eller dom hade ju en ganska turbulent relation, ähm... och det fick ju vi barn se också ganska mycket så jag... jag minns ju inte att dom någonsin har varit, det lilla jag minns då, minns jag... De var ju aldrig glada tillsammans. Det såg ju inte jag i alla fall. Så att just den tiden, ... men det var ganska turbulent skulle jag säga. [- -] Jag minns ju att jag var ganska rädd, för de bråkade ju väldigt väldigt mycket, och de bråkade väldigt... ähm... kraftigt... jag minns liksom skrik och sånt ganska mycket, eller att de gapade på varandra ganska mycket.

I Robins fall verkar inte kommunikationen hos föräldrarna fungera, vilket vi tolkar resulterade i att flexibiliteten blev lidande. Robin beskriver genomgående under intervjun att separationen var kaosartad, och även tiden som följde därefter. Robin beskriver att föräldrarna 'tjafsade' när saker och ting kring barnen skulle bestämmas, och att relationen kantades av mycket konflikter. McGoldrick et al. (2011) menar att oordnade separationer uppkommer då det har varit tidigare kriser i förhållandet, som inte har varit bearbetade fullt ut. Detta vet vi inte om det stämmer i Robins fall, och vi har inte heller fokus på föräldrarna i denna uppsats, men en oordnad separation leder till konsekvenser för barnet då föräldrarnas förmåga till kommunikation och flexibilitet påverkas vid en oordnad separation (McGoldrick et al. 2011).

En annan stor påverkan på systemet är då det tillkommer fler familjemedlemmar, familjen blir en så kallad ombildad familj. Dessa nya familjemedlemmar kan vara styvföräldrar, halvsyskon och/eller styvsyskon. Ett nytt system uppkommer, och nya nivåer och gränser måste sättas (Lundsbye et. al. 2000). Detta tror vi är en svår förändring för många av våra informanter. Ellis beskriver det så här:

Intervjuare: *Har några styvföräldrar kommit in i bilden?*

Ellis: *En styvpappa... [...] Det fungerar rätt så bra.*

Intervjuare: *Hur skulle du känna inför eventuella styvsyskon?*

Ellis: *Nu tror jag inte det, men det blir, men jag hade inte velat.*

Intervjuare: *Hade det varit jobbigt?*

Ellis: *Ja.*

Intervjuare: *På vilket sätt hade det varit jobbigt?*

Ellis: *Nya personer i livet. Jag gillar inte det så mycket när nya familjemedlemmar... [...] Jag kände ju inte min styvpappa.*

Intervjuare: *Tog det lång tid för dig att lära känna din styvpappa?*

Ellis: *Ja. Hyfsat.*

Även Cleo beskriver att det var jobbigt när styvföräldrar kom in i systemet:

Pappa träffade någon ganska tidigt. Det blev ju inte så bra där. [Styvmammas namn] och jag var inte riktigt, eller så här... Hon ville ganska mycket gå snabbt rätt framåt, och hade tre [barn] sedan innan och... [...] Det var ganska jobbigt. [Hon] ville väl att det skulle bli som en ny familj och lite sådär. Men det ville inte vi.

Vi kommer in på frågan igen längre fram i intervjun:

När pappas nya kom in och det här också då... Då var jag ju den som verkligen... uttryckte mina känslor om det och liksom att det blev lite bråkigt där...

Vi frågar om Cleo hade tyckte samma om mamman hade träffat en ny som vill bilda en ny familj, om reaktionen hade sett ut på samma sätt?

Ja. Det tror jag. [- -] Det är ju mer grejen då att liksom att det... Att det kommer in någon ny väldigt fort och det ska bli helt nytt liksom, och att dom... ska bestämma vissa grejer, och semester ihop, och det blir liksom... Tar man det långsamt från början så blir det ju... så kan man ju bygga upp det. Man är inte ute efter någon helt ny familj.

Men alla informanter tyckte inte det var jobbigt när familjen ombildades. Alex beskriver följande:

Alex: *Ja, när jag var... [...] 15 [...] då flyttade [styvpappas namn] in, mammas sambo.*

[- - -] Nä, men jag tyckte bara det var roligt. Mamma träffade någon och så. [- - -]

Intervjuare: *Hade det känts annorlunda om din pappa träffat någon ny?*

Alex: *Jag tror det, det med att det kändes bra för mamma är att jag tror att... det var en sten som lättade för just det här med det ekonomiska... eller så att det inte blir så jobbigt... på samma sätt när man är två [- - -] Hade pappa hittat någon så hade jag också varit jätteglad.*

Vad som händer här, är att barnen har sin familjetillhörighet i två hushåll, jämfört med ett som det var när föräldrarna levde ihop. En ombildad familj kräver mer av föräldrarna än innan separationen, då de måste komma överens och vara mer flexibla. Praktiska frågor om barnen måste förhandlas om och värderingsfrågor om uppfostringen av barnet måste vara ett samspel mellan föräldrarna på två olika håll. Föräldrarna måste inse att även om deras partnerskap är avslutat, så måste föräldraskapet fortsätta. Vi kan ha före detta partners, men våra barn förblir alltid våra barn, de kan inte överges (Bäck-Wiklund & Johansson 2012).

Något som många av våra informanter tyckte var att när det kom in nya syskon i bilden, halvsyskon, kunde de reagera på det. Kim som var fem, sex år när första halvsyskonet på pappas sida föddes, säger:

Oj, gud vad jag hatade, hatade min... [skrattar] Jag var så svartsjuk... [- - -] Sen när väl [namn på halvsyskon] kom så, när jag fick syskon på den sidan. Då tror jag, då kändes det, aldrig, det blev en helt annan grej av det... [- - -] Jag inte var glad över att det kom en annan och skulle ta honom ifrån mig! [skrattar].

När halvsyskon kommer in i bilden, blir gränserna mellan förälder-barn diffusa, och nya gränser och subsystem måste utvecklas (Minuchin 1974). Vi tolkar det som att systemet omdefinieras och nya roller måste skapas, vilket i vissa fall kan vara ett väldigt påfrestande moment och utmaning för barnet, då hon/han måste tävla med en annan om pappas uppmärksamhet. För att det inte ska bli destruktivt, krävs att barnet eller ungdomen i fråga har tillgång till inre resurser, som hjälper Kim att bearbeta situationen och acceptera förändringen. Payne (2003) beskriver sex inre resurser: relationsförmåga, självförmåga, kompetens, självuppfattning, självkänsla samt egenkontroll. I detta fall, när ett nytt syskon kommer in i bilden, tror vi att det är viktigt att barnet/ungdomen har en god självkänsla, alltså en

upplevelse att vara en viktig person inom systemet, trots att det kommer in nya familjemedlemmar.

Två av våra sex informanter upplevde en seriell familjebildning, vilket innebär för dem att de har varit med och upplevt två separationer. I båda två av våra fall är det mamman som har separerat från två förhållande. När vi frågade hur de upplevde, vad vi kallade 'den andra separationen', berättar Charlie följande:

Jag tyckte att det var bra för de hade bråkat ganska mycket de senaste åren där. Jag minns det inte som särskilt uppslitande. [- - -] Ja har inte tänkt så mycket på den separationen för det måste ju ha påverkat mig. men på nått sätt. Jag blev säkert ledsen över det men det är ingenting som jag kommer ihåg. Kanske mer en ledsamhet för mina [halv-]sysstrars skull då. Att dom också liksom skulle, ja börja hela härvan om igen liksom.

och Kim beskriver följande:

Mamma skilde sig från [styvpappans namn] när jag var elva eller tolv [- - -] det var en ganska jobbig separation också. Så att det var ganska mycket hmm dåliga grejer runt omkring allt det där. Det var mycket svartsjukedrama, och ja, som det brukar bli.

Det finns inte så mycket forskning kring en andra separation för barnen. Fahrman (2003) tar upp detta fenomen i boken *Barn i kris*. Risken för en ny skilsmässa i den ombildade familjen är enligt Fahrman 30 %, och hon menar att barn har svårt att hantera upprepade separationer, då det kan påverka barnets förmåga till kärleksrelationer i framtiden (Fahrman 2003). Utifrån ett systemteoretisk perspektiv är system i en ständig rörelse och förändring, och varje förändring kräver att systemets medlemmar klarar av att acceptera förändringen (Lundsbye et. al. 2000).

Kommunikationen mellan de olika nivåerna i systemet kan skifta, men i ett välfungerande system står föräldrarna på den högsta nivån, där uppgiften är att se till att systemet är fungerande. Charlie beskriver att det fungerade att bråka med sin mamma, men inte med sin pappa på samma sätt. Charlie bodde mestadels hos sin mamma och varannan helg hos sin pappa. Så här beskriver Charlie det:

Jag kan knappt bråka med honom till exempel. Jag har typ aldrig bråkat med honom i vuxen ålder, typ två gånger och det har varit väldigt uppslitande... Att vi är inte vana att bråka med varandra... [- - -] De där vanliga bråken som jag haft med min mamma, liksom under hela uppväxten. Liksom att jag inte vill gå och lägga mig liksom, eller, ja allt som man är trött och sur efter skolan eller så. Det är ju alltid hon som fått ta det. [- - -] Vissa relationer tål att man bråkar.

Vi tolkar det som det Charlie beskriver i citatet ovan, är att mammans relation var mer hållbar för att parterna i systemet ska kunna bråka, utan att relationen dem emellan tar någon skada av det. Charlie berättar att konflikterna med sin pappa har varit väldigt uppslitande, medan konflikterna med mamma var vardagliga och inte alls lika jobbiga. Vi tolkar detta som att gränsen mellan Charlie och mamman är tydlig och säger vem ska göra vad och när. Detta för att Charlie bor mestadels av tiden hos sin mamma, och fick då ta hand om det vardagliga livets bekymmer och besvär. När Charlie kom till sin pappa kunde Charlie inte på samma sätt testa gränserna mot sin pappa, och vi tolkar detta som att gränsen mellan Charlie och sin pappa var suddig, en oklar gräns där varken Charlie eller pappan kunde överträda och våga gå in i konflikter.

När vi intervjuade våra informanter kom vi in på frågan om det gick att 'spela ut föräldrarna mot varandra', vilket vi tolkar som att testa systemen och utnyttja gränser. Så här svarar Cleo på den frågan:

Cleo: Men det är ju klart, om man [...] har bråkat hemma hos mamma [...] så går man ju gärna över till pappa och försöker hitta tröst hos honom liksom. Spela ut dem lite mot varandra.

Intervjuare: Tycker du att du kan spela ut dina föräldrar mot varandra?

Cleo: Nja... Ibland kanske man försöker lite, men det.... Det går nog inte riktigt så... [...] Dom har rätt bra koll. [...] Någon gång har man väl hotat med alltså, man har bråkat någon gång... och liksom nu flyttar jag hem till mamma typ. Och det är ju klart, det vill de ju inte höra eller så...

Vi tolkar ovanstående som att Cleo testar gränserna, men båda föräldrarna har tydliga gränser gentemot barnen, och kommunikationen dem som föräldrar och omsorgsgivare är fungerande.

Även Alex beskriver samma fenomen, att tänja på gränserna, så här:

Alex: *Men också, jag tror att det var för att där [hos pappa] kunde jag nog bestämma lite. Jag kunde styra och ställa lite mer, jag fick lite det hära, att 'pappa det här vill jag ha', så fick jag det.*

Intervjuare: *Jag tolkar det som du utnyttjade det nästan ?*

Alex: *Ja. det gjorde jag. Det gjorde jag verkligen... [...] Det var ett omedvetet utnyttjande men idag, så när jag tänker tillbaka till det, så.... så var det jättfel. För pappa trodde att han gjorde mig en tjänst, när han var så snäll och lät mig göra som jag ville, medans det blev så fel för att jag... fick göra det jag ville, jag bestämde... ja, men jag kom med typ 'kan vi inte göra det här' så gjorde vi det för att han ville liksom att jag, han trodde att jag mådde bra av att säga ja till allting.*

Vidare i intervjun berättar Alex:

Intervjuare: *Om du tittar tillbaka, är det något du skulle vilja ändra på då?*

Alex: *Ehaaa.... Jag hade nog velat ha en pappa som var lite mer... regler. [...] för det hade nog hjälpt mig när jag blivit äldre. Jag har haft väldigt svårt att till exempel hantera pengar när jag blev äldre. Och det tro jag har och göra med att jag hela tiden fick saker. Så jag behövde aldrig bekymra. Det hade nog varit bra om jag hade liksom fått det [regler och gränssättning] [---] Eftersom pappa var så himla, himla snäll så [kunde] han ju liksom 'ja, men låt det slinka mellan, det gör ingenting' men om mamma hade varit likadan så hade jag nog inte gått ut med någon utbildning.*

Vår tolkning av detta är att Alexs egenkontroll, där Alex kontrollerar och tar ansvar för sina egna handlingar (Payne 2008), var en resurs som inte utvecklades på ett tillfredsställande sätt enligt Alex själv, eftersom de problem med att hantera pengar i vuxen ålder tolkar vi blev en konsekvens då Alex pappa inte satte regler eller hade tydliga gränssättningar. Det som hjälpte Alex i denna situation var att mamman hade tydliga regler och gränser.

5.4 Tema: Synen på familjen

Vi bad informanterna definiera vad en familj är för dem? Anledningen var att när man exempelvis läser Bäck-Wiklund och Johansson (2012) och alla de familjekonstellationer som beskrivs i den, så tänker vi att det måste det påverka synen på vad en familj är. Här kunde vi se en skillnad som mellan de informanter som hade föräldrarna som separerade tidigt och som sedan fick styvföräldrar, styvsyskon och halvsyskon. Kim, som är den informant som var yngst när föräldrarna separerade, svarar på frågan så här:

En familj? De e så jäkla olika... [...] för jag har haft så otroligt många olika familjer. Så att familjen är egentligen den man känner att man har sig själv, man är trygg och man vet liksom man vet att dom som är runt omkring, älskar en, oavsett vad man hittar på eller göra eller vem man är eller tänker och tycker. Jag kan ju ibland se vänner som lika mycket familj nästan som... familjen också, så att det är nog människor som står mig väldigt, väldigt nära på ett eller annat sätt.

Även Charlie som också har upplevt en ombildad familj svarar:

Spontant tänker jag dom man bor med. Blodsband såklart. Min mamma och min pappa och mina systrar. Men också mina systrars systrar och min mammas före-detta man. Den tänker jag ju på de två vänner jag bor tillsammans med, de är ju också min familj.

Både Kim och Charlie har breddat sina familjebegrepp, familjen är inte längre den klassiska kärnfamiljen utan består av mycket mer folk än enbart släkt, båda nämner sina vänner som en del i det som de ser som sin familj. Detta kan jämföras med Ellis som svarar:

Det är väl en gemenskap mellan familjemedlemmar, alltså gemenskap mellan pappa och son och mamma och son. Mellan barn och föräldrar.

och Cleo som svarar:

Alltså människor som man älskar och som man känner trygghet med. Ja, de man har vuxit upp med liksom. Mamma. Pappa. Syskon. Men även liksom, familj, alltså släkt, kusiner och så. Men det kanske inte riktigt är en... kärnfamiljen liksom. Den man har mest kontakt med.

För både Ellis och Cleo är en familj kärnfamiljen, och värt att nämna är också att Ellis och Cleo är det två informanter som fortfarande bor hemma. Familjesystemet består av mamma-pappa-barn, och andra, så som släkt och vänner, står utanför familjesystemet. Lundsbye (2000:64) säger att "relationer är förutsättningen för identiteten" och en familj består av just relationer i olika former och konstellationer. Så vår tolkning av att informanterna har ganska stor bredd på sin definition av vad en familj är. Vi tror att vi formas av det familjesystem vi växer upp med, och i synnerhet när man är ett barn.

När vi frågade hur informanterna såg på sin familj, jämfört med andra familjer i sin omgivning, svarade tre informanter så här:

Intervjuare: *Hur såg du på andra familjer?*

Charlie: *Jag har nog alltid varit lite avundsjuk på stabila familjer, och det kan jag vara fortfarande. Kanske inte så mycket att ha gifta föräldrar eller. Jo, men ibland kan jag tänka på det. Att det känns stabilt och en trygghet, som jag kan sakna.*

Intervjuare: *Hur såg du på andra familjer?*

Cleo: *Man saknar väl det att ha båda två på samma ställe. Eftersom vi har alltid kunnat träffa mamma och pappa, båda två, samtidigt liksom.*

Intervjuare: *Hur såg du på andra familjer?*

Kim: *De flesta hade ju sin kärnfamilj, så att man var väl lite onormal.*

Den normativa föreställningen om kärnfamiljen är tydlig i alla tre ovanstående citat (Bäck-Wiklund & Johansson 2012:139). Längre har den heterosexuella kärnfamiljen, mamma-pappa-barn, varit det ideal som syns i samhället. Men systemteorins grundtanke, att 'alla system är stadda i ständig rörelse och förändring' (Lundsby et.al. 2000:60), vill vi avsluta detta tema med att skriva att vi tolkar även att den normativa familjen också är i förändring. Bäck-Wiklund och Johansson (2012:139) skriver att fler familjekonstellationer växer fram, och i dagsläget kan vi inte prata om 'familj' eller 'familjeliv' som allmänna beskrivande termer för en familj. Det moderna samhället innehåller moderna familjer, där regnbågsfamiljer (homosexuella föräldrar som har barn), fler-föräldrafamiljer (två homosexuella par delar på omvårdnaden av ett barn), och som vi pratar om i denna uppsats - kärnfamiljer, ombildade familjer, seriella familjer allihopa måste inkluderas i familjebegreppet.

6 Analysdiskussion

Vi upprepar våra frågeställningar för att besvara dessa i turordning, för att sen besvara vårt syfte. Därefter kommer vi diskutera olika funderingar som uppkommit under arbetes gång, för att slutligen ge förslag på ytterligare forskning inom ämnet.

6.1 Hur beskriver informanterna föräldrarnas samarbete och kommunikation ut efter det att de separerat?

Nästan alla som är eller har varit i ett parförhållande har troligen haft en eller flera konflikter mellan sig och sin partner, det hör på något sätt till i ett parförhållande. Kommer det barn in i

bilden finns det konflikter med dem, och att syskon bråkar ser nog många snarast som en regel än undantag. Så i en familj följer nog alltid konflikter med som en ständig följeslagare varken man vill det eller ej. Gustavsson (1998:124) säger att båda föräldrarna behöver ha konflikter med barnet för att barnet ska få ökad självständighet. Så då kan man ju fråga sig om konflikter efter en separation är värre än konflikter i relationen? Och det svar vi kan se, utifrån vår studie, är: Ja, om det går ut över barnen.

Rätten över ens egna barn är nog bland det mest intima som finns för en förälder, tror vi. Rätten att bestämma vad som är bra och inte bra för ens eget barn. Ingen känner ju ditt eget barn så bra som du, finns det ett ordspråk som säger. Och just därför blir det snabbt en infekterad konflikt, när det är två som anser att just de vet vad som är bäst för barnet och som inte kommer överens om vad som är bäst. Samtidigt i sin ilska glömmer föräldrarna vad som är bäst för barnet. Är separationen dessutom oordnad, och där kanske otrohet eller liknande finns inblandat, så blir lätt barnen ett slagträ mellan föräldrarna. Ska barnen ha ett delat boende krävs det att föräldrarna samarbetar, och för att samarbeta krävs det kommunikation.

Utifrån de svar vi fått kan vi se att i de fall där samarbetet och kommunikationen fungerat så har boendet fungerat bra. I de fall när det varit infekterade konflikter efter separationen mellan föräldrarna så har det påverkat barnen negativt. Detta visar även tidigare forskning (bland annat (Berman 2014; Fabricius 2003; Gähler 1998; SOU 2011:51; Socialstyrelsen 2002-110-14)) att ett växelvis boende kräver gott samarbete mellan föräldrarna. Konflikter mellan föräldrar som inte löser sig på ett konstruktivt sätt är negativt för barnen. Det är något som även sätter spår när barnet växer och blir vuxen, bland annat i form av jobbiga minnen att hantera. Tre av våra informanter har tydliga minnen av konflikter mellan föräldrarna som gick över på barnen. Barn tvingas att snabbt lära sig vad de får eller inte får säga till respektive förälder för att undvika att konflikterna kommer upp igen. Något som även flera informanter nämner var jobbigt under uppväxten är när föräldrarna talar illa om den andre föräldern i barnens närvaro. Barnpsykiatrikern Torgny Gustavsson skrev i, Departementsserien - *Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar* (Gustavsson 1998) att barn är medvetna om att de är en produkt av både sin mamma och pappa, så vad tänker då barnet när mamma säger att pappa är en skurk och ond? Eller om pappa säger att mamma är en häxa? De hårda orden mot den andre föräldern blir hårda ord mot barnet. Som vi ser det är det inte så svårt att förstå att många upplevt det som jobbigt och svårt.

6.2 Vilka erfarenheter framträder som centrala när informanterna talar om att växa upp i ett växelvis boende?

En separation behöver inte bara vara negativt för barnen som automatiskt blir inblandade i föräldrarnas val att inte leva tillsammans. Men vi anser inte att växelvis boende är ett problem i sig. De sex individer som vi intervjuade såg flera fördelar med föräldrarnas separation, och i två av fallen - förälder och styvförälders separation. Det som alla informanter gemensamt sa var en fördel med föräldrarnas separation var att föräldrarna slutade att bråka. Konflikter hos föräldrarna som går ut över barnen är något som vi tror är skadligt, och det visar även den forskning vi har presenterat i 'Tidigare forskning'. Något som vi även ser i Robins intervju, då minnen kom tillbaka på den händelsen när mamman inte släppte in Robins pappa. Robin började gråta, vilket användes som ett argument mot mamman, "Nu ser du att du har du fått [barnet] att börja gråta också". Vi tror det är svårt för barn att hamna mitt mellan de vuxnas bråk och konflikter, för ett barn vill vara lojal mot sina föräldrar. Ett barn vill inte, och ska inte heller enligt oss, behöva välja sida. Välja mellan mamma eller pappa. För det lilla barnet betyder valet mamma att hon/han väljer bort pappa, och tvärt om.

Två fördelar som vi fann men inte hade förväntat oss, var dels att barnet/ungdomen kunde åka hem till den andra föräldern, om det var stökigt hemma hos föräldern barnet/ungdomen befann sig i. Som att det ena hemmet kunde vara en fristad, där barnet/ungdomen kunde känna lugn och ro när det andra hemmet var turbulent av olika anledningar, till exempel konflikter och nya halv/styv-syskon. Den andra fördelen vi fann var att styvföräldrar kunde ses som en resurs för barnet/ungdomen. Vi har en informant som berättade att när hon bodde hos pappa, kunde hennes styvmamma prata med henne om menstruation och skydd. Vi tolkade det som att det var svårt för hennes pappa att prata om detta, men att hennes styvmamma istället kunde prata om det och det blev ett mer naturligt samtal.

Att föräldrarna skulle hålla ihop för barnens skull, höll två av våra informanter med om. Vi kan tillägga att det var våra två yngsta informanter. De förstod varför föräldrarna separerade, men vi tycker oss ana att det fanns en underliggande önskan om att få vara en hel familj igen och att det lyste igenom hela deras intervjuer.

En annan fördel som våra informanter såg med det växelvisa boendet var att de kunde behålla relationen med både mamma och pappa, och att ingen av dem försvann från barnets liv. Vissa uttryckte till och med att de fick mer kvalitetstid med var och en av föräldrarna.

De nackdelar informanterna kunde se med växelvis boende var det ständiga flyttandet, det som vi beskrev ovan - om konflikter och oflexibilitet, samt att som ensamstående förälder blir vardagen svårare att få ihop ekonomiskt.

6.3 Hur beskriver informanterna begreppet familj?

När vi frågade våra informanter hur de själva så på begreppet familj så fick vi egentligen två olika svar. Våra två yngre informanter vars föräldrar separerade när de var i båda var i yngre tonåren hade fortfarande synen att en familj är en så kallad kärnfamilj, det vill säga mamma, pappa och barn. Övriga informanter vars föräldrar hade separerat när de var yngre och där de hade fått styvföräldrar, halvsyskon eller styvsyskon hade en mycket bredare syn på vad familj är. Så vår slutsats är synen på vad en familj är och vilka som ingår i den påverkas av ens uppväxt och då i synnerhet i tidiga år. Något som vi tror oss se med båda våra yngre informanter var att de fortfarande såg sina syskon och föräldrar som en familj, trots att föräldrarna har separerat. Den yngsta informanten var även den informant som tydligast uttryckte att familjen fortfarande var en kärnfamilj, även om föräldrarna hade separerat. Kanske är det så att om det växelvisa boendet fungerar bra, om föräldrarna har ett bra samarbete så ser kanske barnen det fortfarande som en kärnfamilj? Enda skillnaden mot andra kärnfamiljer är att föräldrarna inte bor tillsammans. Om det då kommer in en styvförälder så blir resultatet troligen stressande för barnet, vilket vi kunde se hos två informanter där de uttryckte en viss kallsinnighet mot styvföräldrar som fanns eller hade funnits. Speciellt om de ville bilda nya familjer med någon av deras föräldrar.

6.4 Beskrivning och svar på syfte

Vårt syfte med uppsatsen är:

Hur talar informanterna om växelvis boendet, samt hur tycker informanterna att deras familjer fungerar/fungerade under det växelvisa boendet?

Vi vill besvara på vårt syftet på följande sätt, att det som är nyckeln för att det växelvisa boendet ska fungera, är ett bra samarbete, en bra kommunikation och en god förmåga till flexibilitet hos föräldrarna. Ett välfungerande växelvist boende kan för barnet bli det bästa av två världar och kan vara bättre än en familj fylld med konflikter, kommunikationsbrister och relationsproblematik, där föräldrarna väljer att inte separera 'för barnen skull'. Om föräldrarna efter sin separation fortsätter att ha konflikter och kritisera den andre inför barnen är något som barnen upplever, i olika grad, som negativt. Förstora variationer i regler och rutiner påverkar även det barnen och åter är nyckeln samarbete och kommunikation mellan föräldrarna. Varje barn är en individ och det som fungerar för ett barn behöver inte vara bra

för ett annat. Därför måste föräldrarna vara lyhörda för barnets behov och låta det styra boendet. Barnens boendet får inte bli ett rättviseverktyg för föräldrarna utan det måste vara barnets behov av båda sina föräldrar som styr. Nya partners kan både hjälpa och stjälpa och åter krävs det av föräldrarna att lyssna vad barnet egentligen tycker och känner.

6.5 Funderingar under arbetets gång

Under ett inslag i Aktuellt, SVT, beskrivs olika kreativa familjekonstellationer som växer fram i dagens moderna samhälle. Ensamstående föräldrar har svårt med att få ihop ekonomin, det är ett stort problem som ofta belys i media. Förutom ekonomin är det svårt att hinna med vardagen som ensamstående förälder, med logistik då föräldern ska skjutsa till aktiviteter, laga mat med mera. Under inslaget i Aktuellt berättar tre ensamstående mammor att de har flyttat ihop i ett kollektiv. Alla har barn som bor växelvist, och mammorna har anpassat barnens schema så alla barnen bor hos sina pappor samtidigt. Mammorna i inslaget beskriver bara fördelar med boendeformen. Barnen leker mer, mammorna har lättare med ekonomin, mammorna hjälper varandra med det logiska och matlagning.

I samma program beskrivs också en ensamstående pappa som har ett barn som bor veckoväxelt hos honom. Pappan har träffat en ny kvinna, som också har barn från ett tidigare förhållande. Mannen och kvinnan har valt att bo särbo, och den vecka de har barnen hos sig bor de i två hushåll, och veckan de inte har barnen bor de i ett hushåll. Så här förklarar pappan varför de valt denna typ av familjekonstellation: ”Det skulle antagligen ta slut om vi tussar ihop alla barnen samtidigt. Jag har hört så många 'stories' om familjer med barn, hyfsat stora barn, där de flyttat ihop tillsammans och där har det tagit slut efter några år, och det ville inte vi.” (Aktuellt 2014-02-21).

Under arbetets gång har vi fått många fördomar och vår egen förförståelse prövade, och vi anser att vi nu i arbetets slutfas att vi har helt annan syn på separationer och växelvisa boenden. Jennifer hade i början av arbetet fördomen om att barn i en separation alltid blir lidande, men detta har suddats ut. Istället ser hon att det finns både fördelar och nackdelar med separationer och växelvisa boenden, och det som tidigare var en rädsla har byts ut till en större förståelse för samhällets utveckling och vad som krävs för oss professionella inom socialt arbete för att möta dels barnen i fråga, men även paret som separerat.

Två av våra sex informanter bodde fortfarande i ett växelvist boende, och fyra informanter hade flyttat hemifrån. Vi såg en tydlig skillnad på hur informanten såg på det växelvisa boendet, efter att ha flyttat hemifrån och fått distans till sin uppväxt. Detta tyckte vi var

mycket tydligt under alla intervjuer, och vi blev lite förvånade att det skulle vara så stor skillnad på de svar vi fick från våra två yngre informanter jämfört med de svar vi fick från de fyra äldre. Det fanns även en skillnad i det växelvisa boendet, de äldre informanterna bodde varannan helg hos den andre föräldern medan de yngre bodde varannan vecka. Det kan förklara en del av skillnaderna, tror vi men vi kan inte bedöma vad som ger mest skillnad, ålder eller boendet. Nu i efterhand skulle det vara intressant att göra en studie där vi jämför de som befinner sig i ett växelvist boende nu, med individer som är lite äldre och har en distans till sin uppväxt.

6.6 Förslag på ytterligare forskning

Vi vill avsluta denna uppsats med att ge förslag på viktig ytterligare forskning, enligt oss.

Det första är om unga barns upplevelser att bo växelvist. Vad är bäst för barn som är under 4 år? Är det, som Öberg och Öberg (2004) skriver, att barnet ska bo lika mycket hos båda föräldrarna, eller ska barnet bo i ett hushåll och ha kontinuerlig kontakt med den andra föräldern?

Det andra är hur barn upplever seriella familjekonstellationer. Att barnet påverkas av föräldrars separation är något som är genomgående i våra intervjuer. Två av våra informanter har varit med om en andra separation. men det finns inte så mycket forskning om hur barn påverkas av flera separationer.

7 Referenslista

Ahrons, C. R. & Tanner, J. L. (2003). *Adult children and their fathers: Relationship changes 20 years after parental divorce*. Family Relations, Vol. 52, No. 4, pp. 340-351.

Aktuellt, nyhetsinslag 2014-02-21, *Fler bor växelvist*

<https://www.youtube.com/watch?v=4oAFjoUPeQI>

[2015-04-17]

Bergström, M. Fransson, E. & Hjern, A (2011-2012) *Växelvis boende – ett socialt experiment eller bäst för barnen?*

<http://www.lansforsakringar.se/globalassets/aa-global/dokument/ovrigt/aa-om-oss/forskning/00000-vaxelvis-boende-rapport.pdf>

[2015-02-25]

Berman, R. (2014) *Barns och ungas erfarenheter av växelvis boende – en studie om barns och ungas egna uppfattningar om att växa upp i två hem.*

<http://www.allmannabarnhuset.se/wp-content/uploads/2014/12/Slutrapport-Rakel-Berman.pdf>

[2015-04-12]

BR 2005:02, *När tryggheten står på spel*. Stockholm: Barnombudsmannen.

Bäck-Wiklund, M. (red) & Lundström, T. (red) (2009) *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och kultur

Bäck-Wiklund, M. (red.) & Johansson, T. (red.) (2012) *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och kultur.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber

Cashmore, J., Parkinson, P., & Taylor, A. (2008). *Overnight stays and children's relationships with resident and nonresident parents after divorce*. Journal of Family Issues, Vol. 29, No. 6, pp. 707-733.

Emery R.E, Cummings M.E & Fincham F.D (1992). *Parenting in Context: Systemic Thinking*

About Parental Conflict and Its Influence on Children. Journal of Consulting and Clinical Psychology 1992, Vol. 60, No. 6, pp. 909-912.

Emery R.E & Dillion P (1994). *Conceptualizing the divorce process: Renegotiating boundaries of intimacy and power in the divorced family system*. Family Relations, Vol. 43, No. 4, pp. 374-379.

Fabricus, W. V. (2003) *Listening to children of divorce: New findings that diverge from Wallerstein, Lewis and Blakesley*. Family Relations, Vol. 52. No. 4, pp. 385-396.

Fahrman, M. (1993) *Barn i kris*. Lund: Studentlitteratur

Gustavsson, T. (1998) ”Barn- och ungdomspsykiatriska synpunkter på vårdnad, boende och umgänge” i Departementsserien 1999: 57. *Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar*. Stockholm: Justitiedepartementet

Gähler, M. (1998). *Self-reported psychological well-being among adult children of divorce in Sweden*. Acta Sociologica, Vol 41. No 3.

HSFR (2014). *Forskningsetiska principer: inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

[2015-04-16]

Kelly, J.B. (2007) *Children's Living Arrangements Following Separation and Divorce*. Family Process, Vol. 46, No. 1, pp. 35-52.

Kitterød, R.H. & Lyngstad, J. (2012) *Untraditional caring arrangements among parents living apart: The case of Norway*. Demographic Research 2012 Vol. 27, No. 5, pp. 121-152

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lamb, M. E., Sternberg, K.J. & Thompson, R.A. (1997). *The effects of divorce and custody arrangements on children's behavior development, and adjustment*. Family and Conciliation Courts Review, Vol. 35, No. 4, pp. 393-404

Lipscomb M (2012). *Abductive reasoning and qualitative research*. Nursing Philosophy Vol. 13, No. 4, 2012, 244-256

Lundsbye, M., Sandell, G., Ferm, R., Währborg, P., Petitt, B., Fälth, T. & Holmberg, B. (2000) *Familjeterapins grunder*. Stockholm: Natur och Kultur

Lundin, A., Benkel, I, de Neergard, G., Johansson, BM., Öhrling, C. (2007) *Kurator inom hälso och sjukvård*. Lund; Studentlitteratur

Meeuwisse, A., Sunesson, S. & Swärd, H. (2006) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur & Kultur

McGoldrick M., Carter, B. & Garcia-Preto, N. (2011): *The expanded family life cycle*. Pearson, Boston, USA

Minuchin, S. (1976) *Familjer i terapi*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Payne, M. (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.

Pramling Samuelsson, I. Sommer, D. Hundeide, K. (2011) *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber

Runfors, M. & Wrangsjö, B. (2000) *Familjemönster*. Lund: Natur och kultur.

SCB 2013:1, *Barn, föräldrar och separationer - Utvecklingen under 2000-talet*.

http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Publiceringskalender/Visa-detaljerad-information/?publobjid=20971

[2015-04-10]

SCB 2014:1, *Olika familjer lever på olika sätt - om barns boende och försörjning efter en separation*.

http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Publiceringskalender/Visa-detaljerad-information/?publobjid=23711

[2015-04-10]

Schjødt, B. & Egeland, T.A. (1994) *Från systemteori till familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur.

Singer, A. (2012). *Barnets bästa - om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Socialstyrelsen 2002-110-14 (2002): *Växelvis boende: Att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans*. Stockholm: Socialstyrelsens kundtjänst

Socialstyrelsen (2015). *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-4-4>

[2015-05-08]

Socialstyrelsen 2014-5-2 (2014) *Familjerätt år 2013*.

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-5-2>

[2015-04-13]

Sodermans, A.K. Vanassche, S. & Matthijs, K. (2013). Post-divorce custody arrangements and binuclear family structures of Flemish adolescents. *Demographic Research*, Vol. 28, No. 15, pp. 421–432.

SOU 2011:51, *Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull*.

Stockholm: Fritzes kundtjänst.

SOU 2002:121, *Skollag för kvalitet och likvärdighet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Spruijt, E. & Duindam, V. (2009). *Joint physical custody in the Netherlands and the well-being of children*. *Journal of Divorce and Remarriage*, Vol. 51, No. 1, pp. 65–82.

Unicef Sverige (2009) *Barnkonventionen - FN:s konvention om barnets rättigheter*.

Stockholm: Unicef

Universitetssjukhuset i Lund (2007), *Behandlingsmanual vid enheten för anorexi och bulimi, BUP Lund*. Version 2, Region Skåne.

https://www.skane.se/Public/psykiatri_skane/bup/atstornning/dok/Behandlingsmanual%20AN%20o%20BN%202.pdf

[2015-05-08]

Öberg, B. & Öberg, G. (2004) *Skiljas men inte från barnen*. Frölunda: Mareld

Öquist, O. (2008) *Systemteori i praktiken - konsten att lösa problem och nå resultat*.

Stockholm: Gothia Förlag

Försättsbladsillustration hämtad från:

http://all-free-download.com/free-photos/download/keys_background_202154.html

[2015-04-12]

8 Bilagor

Bilaga 1: Juridik

Vårdnad

Enligt FB 6 kap 2§ är det vårdnadshavaren som har ett ansvar att sörja för barnets personliga omvårdnad, ge barnet en god uppfostran samt vara en god företrädare för barnet utifrån barnets bästa. Vårdnadshavaren har även skyldighet att se till att barnet får en tillfredsställande försörjning och utbildning. De föräldrar/den föräldern som har vårdnad har även en straffsanktionerad skyldighet att hindra barnet från att begå brott, enligt BrB¹⁵ 23 kap. 6§ 2st. Vårdnadshavaren har ansvar för barnet tills dess att barnet fyllt 18 år.

Boende

FB 6 kap. 14a§ skriver att om vårdnaden står på båda föräldrarna, är det rätten eller föräldrarna tillsammans som beslutar var barnet ska bo. Föräldrarna får tillsammans avtala om barnets boende, men detta ska vara skriftligt och godkännas av socialnämnden.

Separation

Om föräldrarna har varit gifta med varandra så är huvudregeln att de ska ha fortsatt gemensam vårdnad, enligt FB 6 kap. 3§ 2st. Om föräldrarna är sambo och separerar involveras inte myndigheterna och därför kvarstår en eventuell gemensam vårdnad vid en separation.

Enligt FB 6 kap. 2a§ 2st. så är det en viktig faktor att barnet har en fortsatt god bra kontakt med båda sina föräldrar. Även barnets vilja skall beaktas enligt FB 6 kap. 2a§ men trots en markering i lagen finns det enligt Singer (2012:123-124) en viss tveksamhet runt tillämpningen av det i vårdnadstvister. Domstolarna ska även beakta kontinuitetsprincipen, det vill säga att en förflyttning av barnet från dess invanda miljö påverkar barnets behov av kontinuitet och stabilitet på ett skadligt sätt (Singer 2012:125).

Domstolarna kan förordna ett växelvis boende även om ena föräldern motsätter sig detta men den viktigaste förutsättningen för ett domstolsbeslutat växelvis boende är att samarbetet mellan föräldrarna fungerar bra (Singer 2012:133-134). Boendet beslutas av domstolarna enligt FB 6 kap. 14a§ och kan både ske av ett yrkande från den ena föräldern men även på domstolens egna initiativ. Föräldrarna kan även avtala om barnens boende enligt FB 6 kap. 14a§ 2st. men i de fall där det inte blir en tvist kommer föräldrarna själva överens om barnens boende.

¹⁵Brottsbalken

Umgänge

Umgänge beskrivs i FB 6 kap 19§, och där står det att barnet har rätt till umgänge med den förälder barnet inte bor tillsammans med, och det är föräldrarnas skyldighet att barnets behov av umgänge tillgodoses (om inte särskilda skäl talar mot det). Det kan ske antingen genom att barnet och föräldern träffar varandra, eller har annan kontakt. Det är rätten eller socialnämnden som beslutar om rätten till umgänge. Den förälder barnet bor hos, ska stå för de eventuella kostnader som kan uppkomma vid umgänget, till exempel resekostnader. Socialnämnden kan även ge ett bistånd för en kontakt person enligt SoL 3 kap. 6§. Rätten kan även bestämma om det behövs umgängesstöd, och då är det en person som utses av socialnämnden som ska närvara vid umgänget enligt FB 6 kap. 15c§.

Bilaga 2: Information om etiska aspekter kring vår uppsats om det växelvis boende.

Vi är två studenter, Anders Wessfeldt och Jennifer Wiegert, som studerar på Socionomprogrammet på Göteborgs Universitet termin sex av sju. Under denna termin ska vi skriva en så kallad C-uppsats. Det ämne vi ska skriva om handlar om växelvis boende, och barnupplevelser av att ha två hem.

Vad vill vi med vår uppsats?

Det växelvisa boendet för barn och unga ökar i Sverige och är ett ganska nytt fenomen. Därför är det viktigt för samhället att förstå hur det är att ha växt upp som barn eller ung med ett växelvis boende. Med växelvis boende menar vi när man under bor ungefär lika mycket hos sina separerade föräldrar, man har två hem. Studien är en kvalitativ studie, vilket betyder att vi intervjuar några personer som berättar sina upplevelser om att växa upp med ett växelvis boende. Vårt syfte med uppsatsen och med intervjuerna är att bättre förstå hur det är att växa upp med växelvis boende.

Sekretess

Först är det viktigt att Du som blir intervjuad av oss är anonym. Vi ger dig och andra namn som du nämner under intervjun, påhittade namn. Vi ändrar eller döljer sådant som gör att någon annan är vi och du ska kunna förstå vem det är. Hela intervjun finns inte heller med i uppsatsen utan enbart små utvalda citat kommer att komma med i den slutgiltiga texten. Själva uppsatsen kommer publiceras på nätet och skulle du vilja ha en kopia kan du kontakta någon av oss så hjälper vi dig eller anger du en mejladress på samtyckes-pappret.

Kan jag tacka nej till att vara med och kan jag ångra mig efteråt?

Du kan så klart tacka nej, alla som vi intervjuar deltar frivilligt och utan ersättning. Om du under intervjun vill avbryta är det inga problem, det är något du själv bestämmer. Skulle du känna att du är tveksam efteråt kan du bara kontakta oss innan den 16 april 2015. Vill du se och godkänna de citat som vi använder oss av från dig innan vi publicerar uppsatsen är vi tacksamma om du kontaktar oss innan den 16 april 2015 så skickar vi de delar av uppsatsen där vi använder dina citat.

Vad söker vi för personer till vår studie?

Vi söker ungdomar som är 16 år och äldre, som har växt upp med ett växelvist boende.

Du kan kontakta oss både innan och efter intervjun, du kan även kontakta vår handledare Linda Mossberg.

Student Anders Wessfeldt, mobil: 072-366 50 93, Mail: guswesant@student.gu.se

Student Jennifer Wiegert, mobil: 0708- 64 44 64, Mail: gusandjeay@student.gu.se

Handledare Linda Mossberg, linda.mossberg@socwork.gu.se

Bilaga 3: Intervjuguide – Växelvist boende för unga barn

Hur gammal är du? Hur försörjer du dig i dagsläget? Hur bor du? Bor du ensam, sambo eller i äktenskap? (Har du egna barn?) Har du syskon?

Vad är en familj för dig? Fanns det andra betydelsefulla personer för dig under din uppväxt? Vilken inverkan hade dom på ditt boende då? Beskriv din "gamla" familj och din nuvarande. Hur är relationerna mellan dessa familjer?

Hur gammal var du när dina föräldrar separerade? Hur såg separationen ut? Hur skulle du vilja beskriva stämningen innan separationen, och efter?

Hur berättade dina föräldrar att de skulle separera? Hur tog du detta? Om du har syskon, kunde ni prata med varandra om tankar och känslor inför föräldrarnas separation? Känner du att dina föräldrar behandlade dig och dina syskon likadant?

Kunde dina föräldrar samarbeta under separationen? Kunde dina föräldrar samarbeta efter separationen?

Hur såg tiden efter separationen ut? Vem bodde du hos? Fanns det ett schema över umgänget med dina föräldrar? Om du har syskon, var schemat lika för er? Hur såg "överlämnandet" ut? Hur pratade den ena föräldern om den andra, i din närvaro?

Vad tänkte du som barn om att ha två hem? Hur kände du inför klasskompisar, dels att berätta att dina föräldrar separerat, men även hur upplevde du inför dina vänner som hade föräldrar som bor ihop?

Fanns det ett hem som kändes mer som hem än det andra? Vilket i så fall, och varför? Bodde dina två föräldrar nära varandra? Var du tvungen att byta förskola/skola? Hur kändes detta i så fall?

Har är kontakten med dina föräldrar idag? Är det någon förälder du har mer kontakt med, och varför i så fall? Fanns det en styvförälder med i bilden? Har du halvsyskon? Hur kändes/känns detta för dig?

Hur såg det ut med rutiner och regler i de två hemmen? Skiljde sig någon förälders uppfostran från den andra? Var det något du fick/inte fick göra hos en förälder, men inte fick/fick göra hos den andra? Hur upplevde du det?

Nu i efterhand, är det något som du ser är positivt med dina föräldrars separation? Är det något du finner negativt? Är det något som du skulle agerat annorlunda, om du fick vrida tillbaka tiden? Är det något som samhället (skola, omsorg, vård) missade att hjälpa dig med?

Finns det något du tycker är viktigt att samhället ändrar på, med tanke på barn som växer upp i ett växelvist boende?

Det finns forskning som visar att det är bättre för barn att växa upp med skilda föräldrar, än med föräldrarna som lever ihop och är olyckliga. Är detta något som du håller/inte håller med om? Hur i så fall? Hur tror du att familjelivet skulle se ut idag, om dina föräldrar inte hade separerat?

Hur ser du på sammanboende eller äktenskap idag? Om du får barn i framtiden/har barn nu – hur ser du på en eventuell separation från din partner, och växelvist boende för ditt/dina barn?

Är det något vi har missat att fråga om, som du tycker är viktigt och vill lyfta fram?